

ԱՄԵՐԻԿԱ

Հայաստան

Պաշտօնաթերթ ՌԱՄԿԱԿԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 19, 2023

Է. Տարի, թիւ 44 (349) (Նոր Շրջան), Հիմնում 1899-ին, իբրև «Չայն Հայրենաց»

Լիբանանի որոշը պիտի շարունակէ ծածանիլ բիւնիկեան ափերուն վրայ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԵՄՊԱՆԱՏԱՆ ՆՈՐ ՇԵՔԻՆ ԲԱՅՄԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Արտաքին գործոց նախարար Արարատ Միրզոյեանի՝ Միացեալ Թագաւորութիւն (ՄԹ) պաշտօնական այցի ծիրէն ներս, Նո-

Նախարարներ Միկոս Եւ Միրզոյեան կը կտրեն ժապաւենը

յեմբեր 13-ին տեղի ունեցած է Լոնտոնի մէջ Հայաստանի դեսպանատան նոր շէնքին բացման արարողութիւնը, որուն Միացեալ Թագաւորու-

թեան կառավարութեան անունով մասնակցած է Գործարարութեան եւ առեւտուրի պետական նախարար Թիմըքի Միկոս:

Հանդիսութեան ներկայ եղած են նաեւ Հայաստանի դեսպան Վարուժան Ներսիսեան, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Իռլանտայի Հայոց բեմի առաջնորդ, Յովակիմ եպիսկոպոս Մանուկեան, Միացեալ Թագաւորութեան Արտաքին, համագործակցութեան եւ զարգացման նախարարութեան ներկայացուցիչներ, հայ համայնքի անդամներ:

Նախարարներ՝ Միկոս Եւ Միրզոյեան հանդէս եկած են ողջոյնի եւ շնորհակալական խօսքով: Վերջինս մասնաւորապէս նշած է. «Շուրջ երեք տասնամեակ Հայաստան եւ Միացեալ Թագաւորութիւն ջանքեր գործադրած են երկկողմ յարաբերութիւնները զարգացնելու ուղղութեամբ: Լոնտոնի սիրտին վրայ գտնուող այս շէնքին մէջ Հայաստանի դեսպանութեան տեղակայումը կ'ապացուցէ մեր պատրաստակամութիւնը խորացնելու եւ նոր բաժնի հարողովելու հայ-բրիտանական յարաբերութիւններուն՝ ի շահ մեր երկու ժողովուրդներուն»:

ԱՄՆ ԿՐ ԿԱՍԵՑՆԵ ԱՏՐՊԵՅՃԱՆԻՆ ՈԱԶՄԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ-ի Արտաքին գործոց նախարարի օգնական Ճեյմս Օ'Պրայըն Գոնկրէսի Ներկայացուցիչներու պալատի Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի ունկնդրութիւններուն յայտարարած է, որ Միացեալ Նահանգներ կը կասեցնէ Ատրպէյճանին ռազմական օգնութիւնը:

Ան նաեւ ըսած է, թէ իրենք յստակ հասկցուցած են, որ Մեպտեմբեր 19-ի իրադարձութիւններէն ետք Ատրպէյճանի հետ ոչինչ բնական պիտի ըլլայ, քանի որ խաղաղութեան ճամբուն վրայ յառաջընթաց չեն նկատած: Ամերիկացի դիւանագէտը աւելցուցած է, թէ ցարդ ջնջած են քանի մը բարձրաստիճան այցեր եւ դատապարտած Պաքուի ռազմական գործողութիւնները:

«Ատրպէյճանին ռազմական աջակցութիւնը արգիլող 907-րդ յօդուածն ալ կը մնայ ի գորտ, քանի տակաւին իրավիճակը չէ բարելաւուած», ընդգծած է ան:

ՄԵՍՆ ԵՕԹՆԵԱԿԻ (G7) ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ ՄՏԱՅՈԳ ԵՆ ԱՐՅԱՆԵՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՅԱՄԱՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՀԵՏԵԱՆՔՆԵՐՈՎ

Նոյեմբեր 8-ին, Թորոնթոյի մէջ համախմբուած Մեծն եօթնեակի (G7) երկիրներու Արտաքին գործոց նախարարները մտահոգութիւն յայտնած են Ատրպէյճանի ռազմական գործողութիւնէն ետք Արցախի Հայութեան հարկադրեալ տեղահանման մարդասիրական հետեւանքներով:

«Մենք կը կ'ընենք Ատրպէյճանին ամբողջապէս կատարելու իր պարտաւորութիւնները միջազգային մարդասիրական իրաւունքի շրջանակին մէջ: Նաեւ՝ կ'ողջունենք միջազգային համայնքի՝ հարկադրաբար իրենց տուններէն հեռացած մարդոց մարդասիրական կարիքներու անյապաղ բա-

ւարարման ուղղուած ջանքերը», նշուած է Եօթնեակի հրապարակած հարողագրութեան մէջ:

ՄԻՐԸ-ՍՓԵԲԹԵՅԹԸՐԻ 90-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒՐՈՒԱՑ ՀՔԵՂ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

Հոկտեմբեր 28-ը Միրըր-Սփեքթէյթը շաբաթաթերթին տարեգրութեան մէջ պիտի մնայ որպէս եզակի հանդիսութիւն, որ տեղի ունեցաւ Պոստոնի Պրըլինկթընի «Մարիոթ» պանդոկի սրահին մէջ հանդիսավարութեամբ յայտնի կատակերգակ Սոնա Մովսէսեանի, մասնակցութեամբ չորս ծանօթ լրագրողներու, բարերար Նուպար Աֆեանի եւ բերնէ բերան լեցուն հանդիսականներու: «Չուլալ» երգչախումբը մաս կազմեց գեղարուեստական յայտագիրով հրամցնելով հայկական դասական եւ տոհմիկ երգեր: Մինչ այդ, բացի շաբաթաթերթին եղան նուիրատուութիւններ Արցախի հայութեան: Ինչպէս նաեւ մեծարուեցան Միրըր-Սփեքթէյթին տասնամեակներ ամբողջ ծառայած խմբագրական եւ վարչական կազմերու պատասխանատուներ:

Հայեր եկած էին բացի Նիւ Ինկլընտի զանազան հայաշատ շրջաններէն, Միտ Աթլանթիքի, Միտ Ուեսթի, Ուաշինկթընի Միրըրի առաքելութեան հաւատացող հայորդիներ: Ներկայ էին զանազան հայկական կազմակերպութիւններու պատասխանատուներ եւ վարիչներ, Հայաստանի պատուակալ հիւպատոսը, հաւատարիմ ընթերցողներու երրորդ սերունդի ներկայացուցիչներու կողքին նաեւ ներկայ սերունդի ընթերցողներ:

Օրուան հանդիսութեան յանձնախումբի ատենապետ Նիքոլ Պապիկեան Հաժմարի բացման խօսքէն ետք, հիւր եկեղեցականներ՝ Առաքել Ալճալեան, Ղազար Պետրոսեան, Վազգէն Գուգուեան եւ Տիգրան Եւմըշաբեան հոգեւոր հայրերը օրհնեցին հանդիսութիւնն ու ընթրիքը եւ աղօթեցին Արցախի հայութեան համար, որմէ ետք ընթացք առաւ օրուան պաշտօնական յայտագիրը: Պապիկեան իր խոր գնահատանքը յայտնեց Աֆեան ընտանիքի հիմնադրամի վարիչներուն ինչպէս նաեւ միւս բարերար-

ներուն՝ Վահէ Ֆաթթալ եւ Գարուին Մուկար հիմնադրամներուն: Մովսէսեան այնուհետեւ բեմ գալով սկսաւ իր կատակերգական յայտագրին խլելով ներկաներուն ծիծաղը:

(Շար.ը տեսնել էջ 6)

ՆՈՐԷՆ ՊԻՏԻ ՅԱՌՆԷ՞ ՓԻՒՆԻԿԷՆ

(Լիբանանի անկախության 80-ամեակին առթիվ)

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ՅԱԿՈՐ ԱՐԵՏԻՔԵԱՆ

Հիմնադր գոնե 5 պատճառ կարելի է բերել Լիբանան պետության գոյության իրաւունքը ժխտելու եւ առնուազն 10 պատճառ՝ այդ իրաւունքը հաստատելու կամ վերահաստատելու համար:

Հակասութիւններու երկիրն է Լիբանանը: Որքան փոքր իր տարածքով (հազիւ 10,400 քառ. քիլոմէթր), այդքան մեծ՝ տարածքաշրջանային ընկալումներով, որքան տկար իր ապահովութեամբ (հայաստանցիները պիտի ըսէին՝ անվտանգութեամբ), այդքան գայթակղիչ իր անպաշտպանութեամբ: Արաբները գայն, յատկապէս մայրաքաղաքը նկատի ունենալով, «Արուս ալ-Պահր» (ծովահարս) կոչած են, բայց բոլորը գիտեն, թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ անպաշտպան մնացած հարսերուն հետ...

Մէկ կողմ ձգելով Լիբանանի հազարամեակներու պատմութիւնը, փիւնիկեցիներէն մինչեւ հռոմէական տիրապետութիւն, արաբական արշաւանքներ, օսմանեան ենթակայութիւն, ֆրանսական «հոգատարութիւն», Մեծն Սուրիոյ մաս եւ այլ հանգրուաններ, որոնց յաջորդեց, երկարատեւ քննարկումներէ ու բանակցութիւններէ յետոյ, Անկախութեան հռչակումը՝ անյարիր ժամանակի եւ իրավիճակի «գուգադիպութեամբ», 1943 թուական նոյեմբերի 22, Երկրորդ համաշխարհային կիսուն, երբ տակաւին գերմանական զորքերը կը սաւառնէին լիբանանցիներու գլխուն վերեւ, իսկ հացը դեռ կտրօններով կը տրուէր քաղաքացիներուն:

Սակայն լիբանանեան բուն ողիսականը սկիզբ առաւ այն պահուն, 1947-ին, երբ հրեաները մերժեցին Պաղեստինի հողին վրայ զոյգ պետութիւն ստեղծելու, - հիմա նոյնպէս կը մերժեն, - միջազգայնօրէն ընդունուած առաջարկը եւ սկսան զինու ուժով բռնագաղթի ենթարկել արաբները եւ ընդհանրապէս ոչ-հրեաները, ներառեալ՝ ցեղասպանութենէն մազապործ հայերը՝ Հայֆայէն ու Եաֆայէն: Հոծ թիւով պաղեստինցիներ ապաստան գտան, բայց արաբական երկիրներու ներքին պայմանաւորութեամբ՝ նոր քաղաքացիութիւն չստացան ապաստան տուած երկիրներուն մէջ՝ Լիբանան, Սուրիա, Եգիպտոս եւ այլուր:

Ի դէպ, այս մասին կարելու վկայութիւն ունի մեր ամենահմուտ արեւելագետ-պատմաբան Նիքոլայ Յովհաննիսեանը, որ 70-ականներուն Պէյրութ գտնուելով՝ պաղեստինցիներու մեծ առաջնորդ Եասեր Արաֆատի հետ առանձնագրոյցի մը ընթացքին վերջինէս հետեւեալ դիտողութիւնը լսած է. «Հայերու գլխաւոր սխալը այն եղաւ, որ ի տարբերութիւն պաղեստինցիներուս, ցեղասպանութենէն եւ բռնագաղթէն ետք ընդունեցիք ձեզի ապաստան տուած երկիրներուն քաղաքացիութիւնը, այդպիսով դուք ձեզ զրկեցիք, որպէս այլ երկիրներու քաղաքացիներ, ձեր բուն հայրենիքը վերադառնալու իրաւունքէն»:

Եւ իսկապէս՝ պաղեստինցիները արաբական երկիրներու մէջ մնացին որպէս պաղեստինցի գաղթականներ՝ որոնք կը պայքարին իրենց հայրենիք վերադառնալու իրաւունքով: Սակայն այդ իրաւունքը եւ այդ իրաւունքին իրացումին համար անոնց պայքարը պատիժ դարձաւ յատկապէս քաղաքական տկար կառուցուածք եւ պաշտպանական տկար ներուժ ունեցող Լիբանանի համար, որ նշուակ դարձաւ իսրայելական՝ մինչեւ օրս շարունակուող յարձակումներուն, որոնց նպատակը ոչ միայն հարուած հասցընելն է պաղեստինեան գաղթականներուն, այլ նաեւ՝ Լիբանանի գետին ջուրերով Նեկեւի անապատը ոռոգելը...

Լիբանանը ունէր խոցելի ուրիշ կողմ՝ համայնքային-կրօնական իր ներքին կառոյցը: Ֆրանսական «հոգատար» իշխանութիւնը կարճաժամկէտ հաշուարկով գծած էր երկրի ներքին ճարտարապետութիւնը՝ առաւելութիւնը տալով՝ հանրապետութեան նախագահ, բանակի ղեկավարում եւ այլն, անշուշտ Վատիկանի թելադրանքով նաեւ, քրիստոնէայ-մարոնիթ համայնքին, որ 40-ականներուն երկրին մեծամասնութիւնը կը կազմէր: Միայն կամ դաւադրական կարգադրութիւն: Ոչ շատ ժամանակ անց այդ մեծամասնութիւնը ի չիք դարձաւ. մահմետական համայնքները, մասնաւորաբար շիիթ մահմետականները, իրենց ցեղային վերարտադրողականութեան եւ քրիստոնէաներու գաղթելու պատրաստականութեան հետեւանքով մեծամասնութիւն դարձան: Խախտեցաւ երկրին ներքին հաւասարակշռութիւնը, որուն հետեւանքով, նաեւ արտաքին՝ արաբական, իսրայելական ու միջազգային միջամտութիւնը, առնուազն երկու անգամ՝ 1958-ին եւ 1975-ին, Լիբանանը արիւնալի եւ կործանարար ցնցումներու ենթարկուեցաւ, որոնց գոհ գացին նաեւ մեր ազգակիցներէն շատեր, յատկապէս առաջինին՝ որ բնորոշուեցաւ իբրեւ եղբայրասպան բախումներ՝ մէկ կողմէ ՀՅԴ-ի, միւս կողմէ՝ ՄԳՀԿ եւ ՌԱԿ համախմբման միջեւ: Ատիկա դաս եղաւ, որ յաջորդ՝ 15 տարի տեւած քաղաքացիական յորջորջուած պատերազմին հայկական կուսակցութիւնները ամուր պահեն ազգային միասնութեան սկզբունքները: Սակայն փոխարէնը տեղի ունեցաւ «հայկական հիւանդութեան» միւս երեւոյթը՝ զանգուածային արտագաղթը դէպի Մ. Նահանգներ ու եւրոպական երկիրներ...

Յամենայնդէպս պէտք է խոստովանինք, որ Լիբանանի համայնքային յոռի դրութիւնը նպաստաւոր եղաւ լիբանանահայութեան եւ ընդհանրապէս

հայութեան համար: Առաջին՝ շնորհիւ աւելի քան 50 դպրոցներու եւ կրթաբարեգործական հաստատութիւններու, մարզական, մշակութային ու երիտասարդական ակումբներու եւ հիմնարկներու, առաւելաբար Կիլիկիայէն եկած գերագանցապէս թրքախօս հայութիւնը ընդամենը 20-25 տարուան ընթացքին դարձաւ հայախօս եւ հայագիր: Ասոր նպաստեց նաեւ տեղի հայկական մամուլը՝ 3, 4, երբեմն 5 անուն օրաթերթերու առկայութիւնը. սովորական լիբանանահայը անոնց միջոցով կը ծանօթանար տեղական եւ միջազգային, նաեւ հայրենական նորութիւններուն: Լիբանանահայու-

թեան, նմանապէս սուրիահայութեան դէպի հայախօսութիւն դարձի այս հրաշալի ընթացքը, այն ալ՝ պետականութիւն չունենալու պայմաններուն տակ իրագործուած՝ արժանի է պատմաբաններու եւ հասարակագետներու ամենալուրջ ուշադրութեան, որով զբաղած են, որոշ չափով, Սիսակ Վարժապետեանը եւ Զաւէն Մարրիեան պատմաբանները, ինչպէս նաեւ մերօրեայ ձեռնհաս հետազօտող Յակոբ Չոլաքեանը: Ու մինչ կը սպասենք նոր հետազօտողներու, իմացնենք մեր ընթերցողներուն կարելու փաստ մը՝ միջազգային հարթակներէն:

Փաստը կու տայ հեղինակաւոր New York Times-ը իր տարեկան World Almanac-ներուն՝ Lebanon վերտառութեան տակ: Տեղեկութիւն տալով Լիբանանի մէջ ընդունուած կամ գործածուող լեզուներուն՝ պաշտօնական արաբերէնի, կիսապաշտօնական ֆրանսերէնի մասին, կը նշէ նաեւ հայերէնը: Բացառիկ երեւոյթ՝ Հայաստանէն դուրս որեւէ այլ երկրի մէջ այդպիսի բան չէ պատահած:

Ահա թէ ինչու սփիւռքահայութեան ազգային զարթօնքի, հայկականութեան վերարթնութեան, վերջապէս՝ Հայ դատի եւ ընդհանրապէս հայրենապաշտութեան սփիւռքեան օրրանը պէտք է համարենք Լիբանանը իր հանդուրժողականութեան, մարդասիրութեան եւ ազատութիւններու պաշտպանութեան մթնոլորտով:

Երախտագիտութեան անխառն զգացումներով այդ երկրին մաղթենք կայուն խաղաղութիւն, խոչընդոտները կրկին ու նորէն յաղթահարելու ուժ եւ կամբ:

Երեւան

Խմբագրութեան համակարգող՝	Պոկտ. Արշալիր Կեօնճեան (Մոնթրէալ)
Գործադիր խմբագիր՝	Յակոբ Վարդիվառեան (Նիւ Ջըրզի)
Խմբագրական Կազմ	
Յակոբ Աւետիսեան	(Երեւան)
Պայծիկ Գալայճեան	(Պէյրութ)
Զաւէն Գրիգորեան	(Նյու Յըք)
Վաչէ Սեմերճեան	(Լոս Անճելըս)
Չափ	
Baikar Association Inc. 755 Mt. Auburn Street Watertown, MA 02472 U.S.A.	
Website: www.baikarweekly.com E-mail: baikarweekly@gmail.com	
Tel: 1-201-406-9771 Fax: 1-201-661-8722	

ՀԱՄԱՍ-ԻՍՐԱՅԷԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՀԱԻԱՆԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՎՐԱՅ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

Պաղեստինեան «Համաս» կազմակերպութեան Իսրայէլի հասցուցած հարձակումը (որուն զոհ զացին 1400 իսրայէլացի քաղաքացիներ) հետեւանքով, զանազան երկիրներ Պաղեստինի եւ Իսրայէլի նկատմամբ դէմ եւ դէպ ղիրքորոշեցան: Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները եւ Եւրոպայի մեծ մասը «Համաս»-ի դէմ դիրք բռնեցին՝ պաշտպանելով Իսրայէլն ու անոր շահերը, որոնք յստակօրէն կը համընկնին իրենց շահերուն: Իրան, Լիբանան, Ռուսիա եւ Թուրքիա (այս պարագային հարցական կեցուածքով՝ պիտի անդրադառնանք) ինչպէս նաեւ Ա.Մ.Ն.-ի Հարվըրտ Համալսարանի եւ այլ ամերիկեան ու եւրոպական համալսարաններու ուսանողութեան մեծամասնութիւնը դիրքորոշուեցան պաղեստինցիներու կողքին:

Պաքուի Մէջ Իսրայէլեան Անօդաչու Սարքերու Ցուցադրութիւն

Իսրայէլի համակիրները «Համաս»-ի գործողութիւնը ահաբեկչութիւն որակեցին ըստ սովորութեան, իսկ հակառակ կողմը տուաւ պերճախօս բացատրութիւն մը, ճիշդ այնպէս ինչպէս ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդի ամպիոնէն ՄԱԿի Ընդհանուր Քարտուղարը՝ Անթոնիօ Կիսթերես յայտարարեց. - «7 Հոկտեմբերի «Համաս»-ի յարձակումը պարագայութեան չէ որ յառաջ եկաւ, այլ այն իրողութենէն թէ պաղեստինցիները 56 տարիներէ ի վեր կ'ապրին իսրայէլեան հեղձուցիչ գրաւման ներքեւ» (համացանցային կայքէջ՝ <https://www.google.com/search?q=guterres+israel+critics&oq=guterres+israel>): Յիշենք թէ այս խօսքին դիմաց ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ Իսրայէլի ներկայացուցիչը բողոքելով՝ անիրաւօրէն Քարտուղար Անթոնիօ Կիսթերեսի հրաժարականը պահանջեց: Կիսթերեսի յայտարարութիւնը Կազայի մէջ Իսրայէլի կիրառած ցեղասպանութեան մասին առաջին անկեղծ բայց ուժգին խտտովանութիւնն է Արեւմուտքի: Այս մէկը ցնցիչ էր, որովհետեւ ամէն ոք, որ սիոնիզմի եւ Իսրայէլի դէմ կ'արտայայտուի, կը մերժուի ու ահաբեկիչ կ'անուանուի ցարդ: Վերջապէս այր մարդ մը քաջութիւնը ունեցաւ ճշմարտութիւնը արտասանելու: Այս անգամ ՄԱԿ-ը դարձաւ ինքնուրոյն եւ արդար: Կիսթերես արդարութեան եւ ճշմարտութեան ամբողջականութիւնը պահպանեց: Ան արժանի է առաջնորդելու ՄԱԿ-ի քարտուղարութիւնը ի սպաս խաղաղութեան: Ան իր գլուխը չծռեց հզօր պետութիւններու առջեւ: Կիսթերեսի բառերը հնչեցին մինչ ներկաներէն ոմանք բարոյապէս սնանկացած մարդիկ էին սրահին մէջ:

«Համաս»-ի Հոկտեմբեր 7-ի յարձակումէն ետք, յաջորդ օրերուն իսկ Ատրպէյճանի Խորհրդարանի անդամ Ռասիմ Մուսապէյլիի նախաձեռնութեամբ, Պաքուի Իսրայէլեան Դեսպանատան դրան առջեւ տխուր պարագաներ յիշեցնող նուէրներ զետեղուեցան, առ ի ցաւակցութիւն Իսրայէլի: Այս առիթով

Բարեկամական «Ձերմիկ» Մթնոլորտ Իսրայէլի եւ Ատրպէյճանի Միջեւ

Իսրայէլի Դեսպանը Պաքուի մէջ ճորճ Տիք հետեւեալը արձանագրած է համացանցային X հարթակի իր էջին մէջ. - «Երկրի մը մէջ որուն բնակչութեան 90 առ հարիւրը մահմետական է, Իսրայէլի հետ զօրակցութեան արտայայտութիւնները հաճելիօրէն բնական է դուրս են», իսկ Մուսապէյլիի պատասխանը անոր կու գայ անուղղակի դատապարտելու Ատրպէյճանի բարեկամ եւ Արցախի բռնագաղթի ատրպէյճանական «յաղթանակին» առիթով շնորհատուող «Համաս» կազմակերպութիւնը ըսելով. - «Բուռն կերպով կը դատապարտենք Իսրայէլի վրայ յարձակումները, որոնց զոհ զացին մեծ թիւով իսրայէլացի քաղաքացիներ: Այս դժնդակ օրերուն, մենք Իսրայէլի կողքին կը կանգնինք» (համացանցային կայքէջ՝ <https://www.news.az/news/israeli-embassy-in-baku-extends-condolences-over-deaths-of-azerbaijanis-in-hamas-attacks-on-israel>):

Ատրպէյճան իր անկախութենէն ի վեր 1991-ին, Իսրայէլի հետ իր յարաբերութիւնները զօրացուց մինչեւ հասաւ ռազմագիտական գործակցութեան չափանիշերու: Վերջերս քանի մը իսրայէլացի ղեկավարներ Պաքու այցելեցին

ՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԻՍԿԱՀԱՏԵԱՆ

եւ երկուստեք զօրացուցին երկու երկիրներու կապերը: Իսրայէլ Ատրպէյճանը Իրանի դէմ պատերազմի մղելու նպատակով յարատեւ կը զինէ զայն նորագոյն զենքերով: Ասոր փոխարէն Պաքու կը հոգայ Իսրայէլի քարիւղի եւ կազի մատակարարումը: Իսրայէլի համար ի՞նչ փոյթ թէ այդ զենքերով ազերիները չորս հազար ու անէլի մատղաշ հայ երիտասարդներ խողովողեցին... Իսրայէլ այս ոճիրը նախապէս ծրագրած էր:

Ատրպէյճանի արտաքին գործոց նախարարը Հոկտեմբեր 10-ին կը յայտարարէ թէ իր երկիրը կը դատապարտէ «Համաս»-ի կողմէ կատարուած յարձակումը Իսրայէլացի քաղաքացիներու վրայ:

Ատրպէյճանի եւ Իսրայէլի միջեւ գոյութիւն առած այս կապերը եւ ի նպաստ Իսրայէլի՝ ազերի պատասխանատուներու յայտարարութիւնները բաւական անհանգստացուցած են իրանեան իշխանութիւնները: Անցեալ Մարտ ամսուն, Իրանի Արտաքին Գործերու նախարարութեան բանբերը այս յարաբերութիւնները որակած է իբրեւ փորձ մը «Ատրպէյճանը Իրանի ազգային ապահովութեան դէմ սպառնալիք դարձնելու»: 2023-ի Յունուարի մէջ Թեհրանի ատրպէյճանական դեսպանատան վրայ կատարուած յարձակումէն ետք, երկու երկիրներու յարաբերութիւնները իրենց ստորագոյն մակարդակին հասած են:

Ատրպէյճանի զանազան շրջաններուն մէջ կ'ապրին հրեաներ որոնց ընդհանուր թիւը կը հասնի մօտաւորապէս երեսուն հազարի: Ատրպէյճան լաւ հոգ կը տանի իր հրեայ փոքրամասնութեան գաղութին: Ատրպէյճանի կառավարութիւնը առատաձեռնօրէն ձեռնարկած է մովսիսական տաճարներու վերանորոգութեան գործին: Սակայն ազերի մահմետական ժողովուրդին մեծ մասը համակրանք ունի պաղեստինցիներու, արաբներու եւ ընդհանրապէս իսլամ ազգերու նկատմամբ:

Այս բոլորէն ետք պաշտօնական Ատրպէյճանը յանկարծ իր դիրքորոշումը փոխելով սկսաւ նեցուկ կանգնիլ «Համաս»-ի: Ատրպէյճանի Արտաքին Գործոց նախարար Ճէյհուն Պայրամով Իսլամական Համագործակցութեան Կազմակերպութեան շտապ ժողովին մէջ խօսելով ըսաւ. «Ատրպէյճան զօրավիգ կը կանգնի իսլամական միութեան»: Ան պահանջեց Իսրայէլէն յարգելու 1949-ի զինադադարի համաձայնութիւնը, երկուքի բաժնետու Երուսաղէմը եւ աշխատիլ երկու պետութիւններ՝ իսրայէլեան եւ պաղեստինեան գոյակցութիւն յառաջ բերելու: Ան ըսաւ թէ պատրաստ է ճանչնալու պաղեստինեան պետութիւն մը, ստեղծուելու պարագային: Անշուշտ այս կեցուածքը բացարձակապէս հաճելի չէ Իսրայէլի համար, սակայն երկու երկիրներու փոխադարձ շահերն են, որոնք ի գորտ պիտի դառնան հետագային եւ ոչ թէ խօսքերը:

Պաքուի Իսրայէլեան Դեսպանատան Դրան Առջեւ 9 Դեկտեմբեր 2023՝ Ցաւակցութիւն Իսրայէլի

Ահաւասիկ ատրպէյճանական երկրի մի կեցուածքներ որոնց մէջ կը տեսնենք մարդկային մշակոյթի հանդէպ լաւ արհամարհանք եւ դէպի նախամարդու վիճակին վերադառնալու ճգնաժամը «փիլիսոփայական» դպրոցի մը երեւոյթը: Սա պարզապէս ցինիկութիւն է: Աւելի ծանրակշիռ կեղծարտութիւն բուրդ կեցուածք մըն ալ կ'որդեգրէ Թուրքիա, երբ անոր նախագահը՝ Էրտողան յարատեւ ի նպաստ «Համաս»-ի կ'արտայայտուի եւ Իսրայէլի մէջ իր դեսպանը տուն կը կանչէ խորհրդակցելու, մինչ իրականին մէջ Իսրայէլ-Թուրքիա սերտ գործակցութեան մէջ են ամէն ոլորտներու մէջ: Թուրք դեսպանը տուն կանչելու իր բացայայտ յայտարարութեան մէջ Էրտողան անեցուց. - «Թուրքիա իր յարաբերութիւնները չի խզեր Իսրայէլի հետ», պարզապէս պահպանելու համար Թուրքիոյ թաքուն յարաբերութիւններն ու սերտ գործակցութիւնը Իսրայէլի հետ: Իսրայէլ Թուրքիոյ Միջին Արեւելքի եւ Կովկասի մէջ յանձնարարութիւններ ու դէր տուած է խաղալու, սակայն այս թաքուն կը պահուի՝ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները արաբական ու իսլամական աշխարհին հետ պահպանելու համար:

Միոնիզմի մէկ սրամիտ հնարքներէն մէկն է այս՝ «թող դէմս խօսի, բայց սրտանց բարեկամ մնայ»: Երբ սկսի մեզի դէմ գործել, անխնայ կը հարուածենք՝ մտածողութիւնը: Տակաւին երէկ, 2020 թ. ետքը մինչեւ այսօր Արցախի ու Հայաստանի դէմ Ատրպէյճանի յարձակումներուն մէջ ընդատակեայ կամ բացայայտ իրար հետ գործակցող Ատրպէյճանը, Թուրքիան եւ Իսրայէլ այսօր իրար թշնամիներ կը ձեւանան միջազգային հանրութեան աչքերուն առջեւ: Թուրքիոյ եւ Ատրպէյճանի յարաբերութիւնները Իսրայէլի հետ պետք չէ հասկնալ իբրեւ հաւասար-հաւասար յարաբերութիւն, այլ գերադասի եւ ստորադասի կազմուածք մը, ուր Իսրայէլ սկիզբէն եւ միշտ գերադաս տարրն է: Իսրայէլի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւններու թաքուն բնոյթին պատճառը այն է, թէ Թուրքիան հսկայական շահեր ունի արաբական ու իսլամական աշխարհի հետ գործակցելով եւ կը ջանայ պահպանել այդ շահերը:

Կարսի ու Արցախի յանձնման նմանութիւնները շատ-շատ են

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

Քեզ հարուածողին որպէսզի զարկես, եւ ունեցուածքդ ու կեանքդ փրկես, պիտի զարկողին իր զարկից զրկես...
Պարոյր Սեւակ

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ՊԳՂ, փրոֆէսոր

Չանգուածային լրատուամիջոցներն ընդհանրապէս (տպագիր եւ էլեկտրոնային թերթեր, կայքեր, սոցցանցեր) այսօր մեծ դերակատարութիւն ունեն հանրութիւն եւ սերունդ դաստիարակելու գործում: Սակայն մերօրեայ հասարակական զանգուածային լրատուամիջոցները (ՉԼՍ-ները), ցաւօք, բան-բասանքից եւ նոյնութեամբ լուրերի կրկնելով մատուցելուց զատ, շատ բան չի հրամցնում ընթերցողին: Հայաստանեան աղաւաղուած շատ իրողութիւնների շարքում երեւի ՉԼՍ-ներն առաջինն են, որ պիտի սրբագրուեն, որից յետոյ կիրք եւ ճիշդ տեղեկացում հանրութիւնը պիտի կարողանայ գիտակից կողմնորոշում դրսեւորել: Այնինչ, այս խառնաշփոթ օրերին իշխանական ՉԼՍ-ները լայնածաւալ խաղաղութիւն են քարոզում, հարեւանների հետ ջերմ բարեկամութիւն ու նման բաներ: Բայց արդե՞ք կիսաքաղաքակրթուած ու ռազմատենչ հարեւանների հետ յարաբերութիւններ հաստատելուց առաջ երկիրը պատրաստ է դրան: Օրինակ՝ ինչպէս պիտի հայ ժողովուրդը մի օր արթնանայ ու իր մայրաքաղաքի կեդրոնի սրճարաններում աչքերն արնակալած հազարներով թուրք տեսնի նստած: Կամ՝ կարգաւորուել՝ էլ օտար քաղաքացիների ՀՀ-ում տներ գնելու մասին օրէնքը: Մենք պատրաստ ենք մի օր յանկարծ իմանալ, որ մեր կողքի հարեւանը թուրք է: Օրինակ՝ որքան գիտեմ, Թուրքիայում այդ օրէնքը կարգաւորուած է՝ հայերն ու յոյները չեն կարող այնտեղ անշարժ գոյք ձեռք բերել: Մէկը ես՝ ՀՀ շարքային քաղաքացիս, պատրաստ չեմ ռամիլսաֆարովների հարեւանութեամբ նոյն շէնքում ապրելուն: Ինձ հարցրէ՛ք: Յետոյ էլ ինչու ենք մոռանում, որ դա մենք հարիւր տարի առաջ ու նաեւ վերջերս Արցախում արդէն անցել ենք: Ոչ մի ըստէ պէտք չէ մոռանալ նաեւ, որ մեր «բարեկամ» հարեւանների համար օրախնդիր ու մտտայիք են դարձել Հայաստանը հայաթափելն ու սողացող ոչնչացում կոչուած հիմնահարցերը:

Պատմաբանիս յիշողութիւնն ու տրամաբանութիւնը յուշում են, որ ինչպէս 1915-ին Հայկական հարցը վերջնականապէս փակելու հարցում թուրքերի համար ելակետային էր՝ չկայ մարդը՝ չկայ նաեւ խնդիր, որից ելնելով էլ ուղղակի ցեղասպանեցին հայերին, այնպէս էլ այսօր նրանք գտել են այդ հարցի լուծման բանալին: Թէ բա՝ 29 հազար ութըհարիւր, խորհրդային քարտէզներ ու նման բանք... Այսինքն՝ գրեթէ ոչինչ չի փոխուել, քանզի օձը իր կաշին փոխելուց յետոյ էլ երբէք աղանի չի դառնում: Իրականում այսօր էլ են իշխում երիտթուրքերը, որոնց ընդգծուած է «բարեկամաբար» ընդառաջում են մեր իշխանութիւնները...

Ակամայ մտաբերեցի 1921 թուականի մայիսին ամերիկեան The Atlantic Monthly ամսագրում հրատարակուած Caucasus Near East կազմակերպութեան աշխատակից Էլիզաբեթ Անդերսոնի Hunting Trouble in Armenia յուշերից այն հատուածը, որտեղ ներկայացուած է Կարսի յանձնման մեր համար ցաւալի ու անօթալի արարը: Հեղինակը նշում է, որ ինքը կամաց-կամաց ընկալում է Կարսի գրաման պատմութիւնը, որ թուրքերը ցրուած մարտական շարքերով առաջ էին եկել հարթավայրով եւ ոչ մի դիմադրութեան չէին հանդիպել: Որ ներքին ամրոցների մեծ գնդացիներից ոչ մէկը չէր կրակել, եւ քեմալականները մի կողմից մտել էին ամրոցը, մինչդեռ հայերը միւս կողմից փախել էին:

Քեմալականները նաեւ հսկայական աւար են վերցնում Կարսում: Բացի մեծ գնդացիներից եւ զինամթերքի հսկայ պահեստներից, եղել են նաեւ երեք հարիւր նոր գնդացիներ, որոնք նոր էին ստացուել բրիտանացիներից եւ նոյնիսկ դեռ չէին համուել փաթեթաւորման արկղերից: Այդ գնդացիներներից մի քանիսը, եթէ ճիշդ տեղադրուէին, կարող էին օրերով պահել բերդը, քանի որ թուրքերը պէտք է առանց պաշտպանութեան առաջ շարժուէին խրամատների, փշալարերի եւ խանդակների համակարգի վրայով, որպէսզի մօտենային ամրոցին: Թուրքերը տարել էին նաեւ բազմաթիւ բրիտանական հրացաններ եւ հազարաւոր փամփուշտներ՝ ի լրումն սննդի, հագուստի եւ ամէն տեսակի սարքաւորումների: Հեղինակը յուշագրում է, որ Կարսի շրջանում հայկական բանակը մօտ տասնհինգ հազար էր, իսկ քեմալականներինը՝ եօթ: Ինչպիսի՞ նմանութիւն. բացի թշնամուն նուիրաբերուած զինատեսակների ու դրանք արտադրող երկրի տարբերութիւնից, եթէ որեւէ մէկը կարողանայ ինձ համոզել Կարսի ու Արցախի յանձնման «փայլուն» գործողութիւնների միջեւ որեւէ տարբերութիւն, անչափ շնորհակալ կ'իման: Բայց արդե՞ք կ'ան դրանք...

Թեւատր խօսքը, որ 21-րդ դարում ի յայտ եկան խելացի տներ, ժամացոյցներ եւ փոշեկուլներ, բայց խելացի մարդիկ սկսեցին ինչ որ տեղ անհետանալ, ամբողջովին ու բառի ամենաիրական իմաստով հէնց մեզ է վերաբերում: Օրինակ՝ ես շատ եմ սիրում լաւ հարեւան լինել ու այդպիսիք ունենալ: Սիրում եմ հիւր լինել սովորական, պարզ ու հասարակ մարդկանց: Որտեղ բրենդներից, քրենդներից, փողից, ցոփ ու շուրջ կեանքից ու սեփական մարմնի կատարելութիւնից գրեթէ չեն խօսում: Հաճելի են մարդիկ, որոնց տնից թէկուզ ճաշահոտ, բայց նաեւ գրքահոտ ու մարդահոտ է գալիս: Նման մարդկանց տանը խաղաղուած են մտքերդ ու շարունակ ժամին չես նայում, որ վայրկեան առաջ լքես այդ տունը, հեռանաս...: Ու սկամայ մտածում ես՝ բայց չէ՞ որ մենք միշտ մարդասէր ու հարեւանասէր ենք եղել, ինչու յանկարծ սկսեցինք զգուշանալ եւ հիւրերի մէջ տարբերութիւն տեսնել: Հաւատս չի գալիս, բայց գուցէ իսկապէս սկսում ենք խելացիանալ...

Երանի իսկապէս այդպէս լինի եւ ոչ՝ ինչպէս դարեր շարունակ: Երանի իսկապէս հասկանանք, որ ճշմարիտ է միջազգային իրաւունքի մասնագէտ, վերլուծաբան Վարդա Սիւնիս, երբ ասում է, թէ հայ ժողովրդի բոլոր դժբախտութիւնների խորքային պատճառն այն է, որ հայ տղամարդուն «քրիստոնէաբար» չըզբացրել են ու ստել՝ աղօթիք ու յոյսդ դիր «երկնքի» վրայ: Նման տարածաշրջանում նման գաղափարախօսութիւն ունենալը ազգային ողբերգութիւն է: Բայց արի ու տես, որ մեր վարչախումբն իր ՉԼՍ-ներով ու խաղաղութեան խաչմերուկների մասին քարոզներով հէնց նոյն կերպ է վարում: Այդ ամէնը մեր ազգի իսկական արիական էութիւնը պարզապէս պատել է աղբով,

որից մաքրուելու ժամանակը մօտենում է: Հզօր ու միացեալ Հայաստան վերականգնելու համար պէտք է վերականգնուի հնագոյն հայի ոգին, որը նախկինում կերտել էր Մեծ Հայքը: Պարզից էլ պարզ է, որ ազգային գաղափարախօսութիւն ու տեսլական չունեցող պետութիւններն ապագայ չունեն, քանի որ ձեւաւորում են օրով ապրող, հաւաքական ձգտումներ եւ միասնական նպատակներ չունեցող նիւթապաշտ անհատներ: Կարծում եմ ճիշդ ժամանակն է, որ ազգովին ուշադիր նայենք Մետրոպոլիտանի արձանին. նա մի ձեռքով իր գիտն է ցոյց տալիս, իսկ միւսով՝ վահանով ու սրով արծուին: Ասել է թէ, պէտք է կարողանանք մեր արժէքները պահպանել, թէ չէ մեր «բարեկամ»-հարեւանները ոչ միայն մեր տարածքի ու հողի վրայ աչք ունեն, այլ նաեւ մշակոյթն են փորձում իրենցը դարձնել: Ուստի հարկաւոր է միաժամանակ ընդառաջ գնալ սեփական մեծագոյն տառապանքին եւ սեփական բարձրագոյն յոյսին, որպէսզի կարողանալ հերոսական դառնալ ու պայքարել լուսատր ապագայի համար:

Երեւան
13.11.2023

ՀԱՄԱՍ-ԻՍՐԱՅԷԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ...

(Շարունակուած Յրդ Էջէն)

Վերադառնալով Կազախի պատերազմի Կովկասի վրայ ազդեցութեան, Տաղբաւանի օդակայանը էջք կատարած իսրայէլեան օդանաւի մը վրայ մահմետական տաղստանցիները թշնամական արարք գործադրելու սպառնալիքի տակ առած են ճամբորդները, սակայն իշխանութիւնները շուտով հարցը կարգաւորելով հանգստացուցած են թէ հիւսիսային Կովկասի հրեաները եւ թէ իսլամ քաղաքացիները: Այս դէպքին նկարահանումը դիտելով կը կազմենք այն տպաւորութիւնը, որ նախապէս մտածուած ու սարքուած խաղ մը կատարուած է, ճամբան հարթելու համար հրեաներու դէպի հարաւային Կովկաս փոխադրութեան: Ուստի Իսրայէլի իշխանութիւնները, այս բանաւարկու սատանայի որդիները, դէպքը շահագործելով կոչ ուղղած են հիւսիսային Կովկասի հրեաներուն փոխադրուիլ դէպի հարաւային Կովկաս, այսինքն՝ Ատրպէյճան ու հաւանական է որ զանոնք բնակեցնեն Արցախի մէջ: Ահաւասիկ հոս երեւան կու գայ Արցախի պարպումին եւ բռնագաղթին նախապէս ծրագրուած ըլլալն ու այն ատենուան թաքուն նպատակները... Նախապէս իմ մէկ յօդուածին մէջ ըսուած ու յիշեցման կարգով կ'արժէ արձանագրել, թէ Իսրայէլի նախկին վարչապետ Սենահին Պեկին 1985-ին, երբ Արցախի վերաբերեալ ոչ մէկ խօսք կար, յայտարարեց. «Լեռնային Ղարաբաղը իրեակալն հող է...»: Այն օրերուն ոչ ոք անդրադարձաւ սոյն յայտարարութեան տարողութեան:

Եթէ Կազախի պատերազմը երկարի, Իսրայէլի ազդեցութիւնը Կովկասի մէջ կը տկարանայ եւ Իրանին կը զօրանայ, այսպիսով դուռ բանալով այլ ընտրանքներու առջեւ, զորս Հայաստանի համար նպաստաւոր կրնան դառնալ: Համաս-Իսրայէլ պատերազմը սկսելէն ետք, արդէն Իսրայէլ յաւելեալ զենքերու պէտք զգալով, Պաքու փոխադրած իր զենքերէն մաս մը Թեյ Ալի վերադարձուց:

Կազախի պատերազմով Ռուսիոյ կեցուածքը Իսրայէլի նկատմամբ ւաւելի սրեցաւ եւ հակառակութիւնը բացայայտ դարձաւ: Մոսկուայի զանազան յայտարարութիւններում մէջ եւ մանաւանդ երբ պաշտօնական Ռուսիան յայտարարեց. - «Իսրայէլ գրաման պետութիւն ըլլալով իրաւունք չունի ինքնապաշտպանութեան դիմելու»: Այս խօսքը Մոսկուա արտասանեց երբ արդէն Իսրայէլ հակառակ բոլոր միջազգային համաձայնութիւններուն 23 օր շարունակ սաքայէլական ոճով ռմբակոծեց պաղեստինցի անգէն քաղաքացիները, 8000-ի շուրջ զոհեր պատճառելով ու քսան հազար վիրաւորներ, Համասի զինակները անոնց մէջ փնտռելու պատրուակով, իսրայէլի ամէն բարոյական սկզբունք, գործածելով միջազգայնօրէն արգիլուած զենքեր, ինչպէս ճերմակ ծծումբը- ֆոսֆոր եւ ողկուզային ռումբեր: Կազախի պատերազմի շարունակելով Ռուսիոյ կաշկանդումը Կովկասի մէջ կը սահմանափակուի:

Վերջապէս, երբ Իսրայէլ զբաղած է իր ներքին պատերազմով՝ Համասի դէմ, Ատրպէյճանի զինուորական ու քաղաքական ոյժը տկարանալու հաւանականութեան մէջ կը գտնուի: Ուստի Ատրպէյճան գալիք օրերուն ւաւելի պիտի յենի Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ վրայ եւ անոր Հայաստանի դէմ սպառնալիքները իրենց ազդեցութիւնը կրնան կորսնցնել: Երոպան եւ մանաւանդ Ֆրանսան այս պարագային ւաւելի մեծ են ազդու դեր կրնայ խաղալ Հարաւային Կովկասի մէջ խաղաղութիւնը պահպանելու գործով, որ ինքնաբերաբար վտանգը մասամբ կը հեռացնէ Հայաստանէն: Սակայն եւ այնպէս այս պարագան դուռ կը բանայ Ատրպէյճանի եւ Իրանի միջեւ բուռն հակամարտութեան, թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ զինուորական գետնի վրայ: Իրան մեկնելով իր շահերէն թոյլ չուզեր տալ Ատրպէյճանի իրականացնել Հայաստանի հարաւը ճեղքելու արարքը, Չանգեզուրի անցքը սպահովելու համար:

Անկլօ-սիոնիստ վարչամեքենան բանթուրքիզմի անուան տակ եւ անոր գործադրութեան ճամբուն վրայ մտադրած է Հայաստանը գոյութենէ զրկել, որպէսզի իրացնէ պատմականօրէն Հայոց վերագրուած մարդկութեան ծնունդի օրրանի աշխարհագրական գոյութիւնը եւ զայն հրեաներուն վերագրէ: Արդէն յայտնի են այս ուղղութեամբ պատմական իրականութիւններու խեղաթիւրումն ու հայոց քաղաքակրթական արժանիքներու նսեմացման յարատեւ փորձերը, ինչպէս նաեւ սուտերու ստեղծումները որոնց ծիրին մէջ կ'իյնայ Արարատ անուան իբրեւ թէ երբայական ըլլալը...:

Չուր տեղը չէ որ Զրիստոս այսպիսիները կոչած է իժերու ծնունդներ...

Պէլլոթ

ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՐ ԵՒ ՄԱՍԱՐԲ ՆՈՐՒՆ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

ԸՆՁԱԿ Ա. ԶՀՆՑ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

Եթե չեն սխալիր, երջանկայիշատակ Գարեգին Ա Սարգիսեան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն էր, որ «անտարբերություն» կ'ուզեր դասել մեղքերու շարքին:

Իրօք, անտարբերությունը վնասակար է ոչ միայն անձի մը կեանքին հետ առնչություն ունեցող լուրջ հարցերուն վերաբերեալ, այլև երբ այդ կը վերաբերի ազգի մը ընդհանրական շահերուն:

Օրինակով խօսինք մեր միտքը յստակացնելու համար: Երբ անձ մը հիւանդ է եւ կ'անտեսէ զայն նոյնիսկ բժշկին չեղբայրով, շատ անգամ կրնայ մահաբեր ըլլալ: Նոյնպէս երբ մեր գործին մէջ դժուարութիւններ ունինք ու զայն կ'անտեսենք մեր մեծաւորներուն ուշադրութեան չի բերելով եւ կամ լուծումներ գտնելով, հետագային կարող ենք անելի բարդ կացութեան մը առջեւ գտնուիլ՝ ստեղծելով նորանոր դժուարութիւններ:

Անցնող երեսուն եւ անելի տարիներուն արցախահայութիւնն ու Արցախը շատ մը հայերու ուշադրութեան եւ հոգատարութեան ներքոյ եղաւ: Բայց ո՞վ կրնայ ըսել հայութեան քանի՞ տոկոսին:

Անցնող երեք տասնամեակներու ժամանակաշրջանին, բազում դրամահաւաքներ կազմակերպուած են տարբեր հայ բարեսիրական, կուսակցական եւ եկեղեցական համայնքներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ պէտք եղած պարագային ցոյցեր՝ յօգուտ արցախահայութեան եւ անոնց արդար դատին եւ իրաւունքներուն: Եթէ լաւ հետեւած ենք անոնց, յստակ է, որ անոնց մասնակցողներուն տոկոսը բարձր չէ եղած ամէնուրեք:

Արտասահմանի մէջ եւ անելի քան հարիւր տարիներ յետ 1915-ի Հայոց Ցեղասպանութենէն, հին գաղթականներէն սերողները արդէն երրորդ եւ չորրորդ սերունդ դարձած են: Անոնց մէկ կարեւոր մասը ո՛չ հայախօս է եւ ո՛չ իսկ կապ ունի հայութեան ու Հայաստանի առօրեայի մտահոգութիւններուն եւ կամ նոյնիսկ իրենց տեղոյն Հայ համայնքին հետ: Այս չեն ըսեր զանոնք քննադատելու համար, այլ իրականութիւնը մատնանշելու: Պարզ է, որ եթէ քանի մը մասին անտեղեակ ենք, ընդհանրապէս կը մնանք նաեւ անտարբեր, ու անհոգ:

Այս բոլորը նշելէ ետք, ձեռնածալ մնալը կ'ըլլայ անտարբերութիւն մեր բոլորին կողմէն, ըլլանք համայնքի ղեկավարներ թէ ազգի ցարեքով տառապողներ ու մտահոգուածներ:

Հարց կ'ուզեմ տալ բոլորիս, թէ ի՞նչ կարելի է ընել կացութիւնը բարելաւելու եւ հայութեան անելի լայն շրջանակ մը ներգրաւելու հայ իրականութիւնը յուզող հարցերուն մէջ: Ձեր նման խնդրի լուծման համար, ես եւս ոսկի բանալի մը չունիմ: Բայց կարելի է սկսիլ երիտասարդ մասնագէտներու սերունդէն:

Արդէն շատեր ինձմէ առաջ բազում անգամներ նշած են, որ աւագ սերունդին մասին մտահոգուելու չենք, անոնք մշտապէս հայութեան հետ են: Ուրեմն պէ՛տք է ներգրաւել նոր սերունդը, նախ դաստիարակելով զանոնք ու հաղորդակից դարձնելով հայութիւնը յուզող ու մտահոգող հարցերուն: Շատ անգամ կը զանգատինք ըսելով. «Նոր սերունդը անտեղեակ է մեր պատմութեան ու անհաղորդ Հայաստանէն, հայ մշակոյթէն ու Հայոց լեզուի գիտութենէն»: Այդ բոլորին մասին գիտցողներէն կ'ակնկալուի սորվեցնել անոնց, խրախուսել որ իրենք եւս տէր դառնան այն ամէնուն որ իրենց եւս կը պատկանի: Անտարբերութիւնը շատ անգամ նկատելի է երկուստեք: Այլ խօսքով, թէ՛ նորահաս սերունդի ոմանց մէջ եւ թէ՛ անելի հաղորդակից հայերու, որոնք այլ ձեռք անտարբերութեամբ չեն ուզեր ուսուցանել, դաստիարակել բոլոր անոնց, որոնք պէտքը ունին:

Ճիշդ է, որ բոլոր մեր կազմակերպութիւններն ալ քիչ թէ շատ ու մերթ ընդ մերթ կ'ընեն այդ, բայց պէտք ենք կրկնապատկել մեր ջանքերը ու հետեւողական ըլլալ: Երկրորդ՝ առիթ պէտք է տանք մեր նոր սերունդին, յատկապէ՛ս ուսեալ ու մասնագիտացած մեր երիտասարդներուն, որպէսզի անոնք առաջնորդի դերեր ստանձնեն հայ համայնքի կեանքի տարբեր բնագաւառներէն ներս եւ իրենց նախընտրածին մէջ: Շատ անգամ կը լսենք թէ ինչպէս այս կամ այն անձը տասնամեակներէ ի վեր նոյն ազգային պաշտօնին վրայ է: Այլ խօսքով, առիթ չի տրուիր նորին, երիտասարդին ու երբեմն նոյնիսկ ըսելու՝ անելի կարողին: Իսկ երրորդ՝ առիթը տալ այդ երիտասարդներուն բերելու իրենց նոր գաղափարներն ու գործելաճո՛ր: Արագափոխ այս աշխարհին մէջ, մենք եւս քայլ պէտք է պահենք մեր շրջապատին հետ, ո՛չ միայն խօսքով այլ՝ մեր գործով: Այսօր բազում նոր ձեւեր կան որեւէ գործ մը առաջ տանելու, շատ անգամ անելի լաւ արդիւնքով: Կարեւոր է որ մենք լայնախոհ ըլլանք եւ պատրաստ նորութիւններ ընդունելու, առանց մեր ազգային աւանդական արժէքներուն անտեսման ու անոնց անհետացման:

Այո՛, անտարբերութիւնը օգտակար չէ մեր ազգի գոյութեան ու առաջընթացին:

Ո՞վ երիտասարդ Հայ, անտարբեր մի՛ ըլլար քու ազգային ժառանգող ու հայրենիքիդ հանդէպ: Հետաքրքրուէ՛, սորվիր եւ օգտակար եղիր տեղոյդ հայ համայնքին, եկեղեցիիդ ու հայրենիքիդ՝ Հայաստանին, առանց մոռնալու նաեւ այցելել նախահայրերուդ հայրենիքը: Կեցցեն այն բոլոր երիտասարդները, որոնք այդ բոլորը կ'ընեն:

Ո՞վ հաղորդակից ու հայութեան մտահոգութիւններով ապրող Հայ, դաստիարակէ նոր սերունդը քու ազգային ոգիովդ եւ վստահ եղիր, որ անոնք նոյնքան օգտակար կրնան ըլլալ ազգին ու իրենց ապրած հայ համայնքին, ինչքան դուն: Ապրին անոնք, որոնք արդէն այդ կ'ընեն:

Չմոռնանք, որ անտարբերութիւնը շատ անգամ միայն անտեղեակ երիտասարդին կողմէն չէ, այլև իմ եւ քու, խորհելով որ նոր սերունդին դաստիարակութիւնը մեր գործը չէ, այլ՝ ուրիշինը...

Նոյեմբեր 8, 2023

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՒՆ ՈՒՒՄԱԿԱԿԱՆԸ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

ԳԵՈՐԳ ԹԷՕԾԿԷՐԵԱՆ

Հայերուն նման՝ Պաղեստինցիներն ալ բարեկամ երկիր չունին: Հակառակ որ 22 արաբական երկիր գոյութիւն ունի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մէջ, սակայն անոնցմէ ոչ մէկը թիկունք կը կանգնի Պաղեստինին՝ որովհետեւ իրենց շահերը անելի գերադաս կը համարեն, քան թէ Պաղեստինին օգնելու: Հիմա անցնինք Պաղեստինցիին ողիսականին, որը իմ մտքիս վրայ զգացած եմ:

Ծնած եմ Երուսաղէմ 1942 թուականին եւ արաբ-իսրայէլեան պատերազմին պատճառաւ՝ 1948-ին, ծնողքիս հետ գաղթեցինք ու հաստատուեցանք Սուրիոյ Հալէպ քաղաքը, ուրկէ մայրս հարս զացած էր:

Սուրիոյ մէջ՝ մեզ պիտակեցին որպէս "Պաղեստինցի Գաղթական" եւ առ այդ, մեզի թոյլատրուած էր ուսանիլ, գործել, սակայն ոչ քուէարկութեանց մասնակցիլ եւ ոչ ալ արաբական երկիրներէն դուրս՝ ճամբորդել:

Նոյնիսկ արաբական երկիրներ ճամբորդելը՝ բաւականին բարդ գործողութիւններ կ'ենթադրէր: Հիմա խօսինք օրինակներով:

Առաջին

1960 թուականին, Հալէպ Գոլէճի (Aleppo College) աշակերտներէն 100 հոգինոց խումբ մը՝ մի քանի ուսուցիչներու հսկողութեամբ, Չատկուան արձակուրդին առիթով, ուզեցին ճամբորդել դէպի Պէյրութ: Գալոցի պատասխանատուները խմբական արտօնագիրի (permit) դիմեցին: Ես եւ ուրիշ մը մերժուեցանք՝ որովհետեւ պաղեստինցի էինք: Սեզի ըսուեցաւ որ պաղեստինցիները օտարահպատակ են:

Մէկ տարի անց՝ զինուորական պարտադիր ծառայութեան կոչ ստացայ: Երբ առարկեցի որ օտարահպատակ եմ՝ ըստ իրենց նախօրօք տուած մեկնաբանութեան, ըսին որ պաղեստինցին սուրիացիի մը նման լիիրաւ իրաւունքներ կը վայելէ... Առ քեզի՝ երկու չափ, երկու կշիռի երեւոյթ... Ես անշուշտ զինուորական ծառայութեան չգացի, որովհետեւ որպէս ուսանող՝ կը յետաձգուէր ծառայութիւնս մինչեւ որ ասարտէի դպրոցս :

Երկրորդ

1964 թուականին, մօրս եւ եղբօրս հետ ուզեցի Երուսաղէմ ուխտագնացութեան երթալ՝ Չատկուան օճակով օրերուն առիթով: Սուրիական՝ պաղեստինցիներու յատուկ ճամբորդական անձագրով (passport) զացինք Գամասկոս եւ դիմեցինք վիզայի, յորդանանեան հիւպատոսարանէն:

Քանի որ պաղեստինցի էինք՝ մեր վիզայի հրամանը պէտք էր գար Ամմանէն, որը տեւեց ճիշդ մէկ շաբաթ: Երբ առարկեցի որ իմ ծննդավայրս կ'երթայի եւ ինչո՞ւ պէտք է սպասէի այսքան երկար, պատասխանեցին որ դուն օտար անձագիր կը կրես: Այսինքն՝ պաղեստինցին օտարահպատակ է . . .

Յորրորդ

1964 թուականի վերամուտին ընդունուեցայ Պէյրութի Հայկազեան Գոլէճ ու ուսումնա շարունակելու եւ մասնագիտանալու անգլերէն լեզուի եւ գրականութեան ճիւղին մէջ: Երկու տարի վերջ, ստացայ Պատկաւոր Արուեստից Տիտղոս:

Պէյրութ երթալու համար ինձի երկու արտօնագիր պէտք էր, մէկը սուրիական կառավարութենէն՝ Սուրիայէն դուրս ելլելու համար, եւ միւսը լիբանանեան կառավարութենէն՝ Լիբանան մտնելու համար:

Սուրիական արտօնագիր առնելը դիւրին էր ինձի համար, իսկ Լիբանանեան արտօնագիրը՝ դժուար: Բարեբախտաբար ազգական մը ունէի Պէյրութ, որը օգտակար հանդիսացաւ ինձի եւ այդ արտօնագիրը ապահովեց:

Չորրորդ

1969-ին, բարեբախտութիւնը ունեցայ Յորդանանի քաղաքացի դառնալու եւ յորդանանեան ճամբորդական անձագիր ունենալու: Երկու տարի ուսանելէ ետք՝ Ամերիկեան համալսարանը, ստացայ Մաքսիստոս Արուեստից Տիտղոս՝ անգլերէն լեզուի մէջ:

1971-72 ուսումնական տարեշրջանին համար դիմեցի Այնճարի Հայ Աւետարանական Երկրորդական Վարժարանը, որպէս ուսուցիչ անգլերէն լեզուի: Ինձի հետ նաեւ Սուրիահայ բարեկամ մը դիմեց՝ որպէս ուսուցիչ գիտական դասերու:

Բարեկամս աշխատելու արտօնութիւն ստացաւ շուտով, իսկ ես՝ վեց ամիս ետք, քանի որ թէեւ Յորդանանի քաղաքացի էի, սակայն Երուսաղէմ ծնած ըլլալով՝ կը համարուէի պաղեստինցի:

Հինգերորդ

1972 թուականի Սեպտեմբերին՝ ընդունուեցայ Մէլուտական Արաբիոյ Արամբօ ընկերութիւն, որպէս անգլերէն լեզուի ուսուցիչ եւ զացի Տահրան:

Մի քանի շաբաթ անց՝ զիս կանչեցին կառավարական գրասենեակէն եւ իմաց տուին որ պէտք է ամսական վարձատրութեանս հինգ տոկոսը (5%) տրամադրեմ Պաղեստինի Ազատագրական Կազմակերպութեան (ՊԱԿ): Բայց ես յորդանանցի եմ առակեցի, սակայն քանի որ Երուսաղէմ ծնած եմ՝ պատասխանեցին, կը համարուիս պաղեստինցի:

Առաւել՝ զիս ստիպեցին որ նախօրօք պատրաստուած արտօնագիր մը ստորագրեմ, ըստ որուն՝ այդ հինգ տոկոսը ես կամատուր կերպով կը տրամադրէի վերոյիշեալ կազմակերպութեան . . . Սա վերջին վրայ աղ ցանել չէ՞, դուք ըսէք!

Գալով Հոկտեմբեր 7-ի Կազայի Համաս կազմակերպութեան անակնկալ յարձակումին Հրէաստանի վրայ, ամբողջ աշխարհի մեղադրեց Պաղեստինցիին: Արաւել՝ Պալտին, Մաքրոն, Սունաքն ու ուրիշներ փութացին ԹԷԼ Ավիւ, իրենց զօրակցութիւնը յայտնելու Վարչապետ Նաբանէահույին:

Իսկ որմէ՞կ արաբ երկրի ղեկավարը նոյնը ըրաւ Պաղեստինցիին, դժբախտաբար ոչ մէկը: Նոյնիսկ Եգիպտոս մեծ դժուարութիւններէ ետք իր սահմանը բացաւ որ վիրաւորուած Պաղեստինցիին երթալ՝ բուժումի համար: Ահաւասիկ տարբերութիւնը՝ հրեային եւ արաբին միջեւ:

Այս է պատճառը որ հրեան կը յաջողի, իսկ արաբը ետ կը մնայ՝ իր արդար իրաւունքը պահանջելու գործին մէջ:

Փաստաինա

ՄԻՐՐ-ՍՓԵՔՏԵՅԹԸՐԻ 90-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՇՔԵՂ ՉԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Ծարունակուած Ա. Էջէն)

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միրր-Սփեքթէյթըրի խմբագրութեան տնօրէն Արամ Արքուն յայտարարեց որ Միտտլը Սթը գաւառի շերիֆը արգելիչ պատճառով ներկայ պիտի չկարենայ գտնուիլ այս երեկոյ եւ իր գնահատանքի գիրը կը յղէ այս հանդիսութեան առթիւ:

Ալին Գրիգորեան

Արքուն այնուհետեւ ներկայացուց մօտ քառորդ դար խմբագրութեան արձոյթն վրայ ծառայած Ալին Գրիգորեանը. յիշատակուեցաւ անոր անսակարկ նուիրումը լրագրութեան ու խմբագրական աշխատանքներուն մէջ, մասնատրաբար Միրրին ծառայելով: Անոր պարտաճանաչ աշխատանքը եւ լուրերու առաքման արագութիւնը տրուեցաւ այս օրերու մեքենայացած լրագրական աշխարհին հետ քայլ պահելու համար: Գրիգորեան խօսք առնելով շեշտեց այս օրերու հայկական լրատւամիջոցներու կարեւորութիւնը լուսարանելու եւ ճշգրիտ տեղեկութիւններ տալու հայ թէ օտար ընթերցողներուն:

Ալին Գրիգորեան խօսեցաւ Փրոֆ. Եղիշէ Զրաքեանի՝ Պարպրա Թելլալեանի հօր մասին, ան «Միրրը»ի որպէս հիմնադիր խմբագիրը, կատարած է կարեւոր աշխատանք: Թելլալեանի նուիրաբերումը թերթին ի նպաստ, առանց անտեսելու իր ծառայութիւնը հայ համայնքէն ներս, յատկապէս հիմնադրումը Armenian Heritage Park-ի Պոստոնի մէջ: Թելլալեան բեմ հրաւիրուեցաւ տալու իր սրտի խօսքը այս առթիւ: Գրիգորեանի եւ Թելլալեանի տրուեցան յիշատակի զարդաքանդակներ, գործ՝ Մայքլը Արամի:

Ամմիջապէս ետք, Արամ Արքուն տուաւ տարիներու վաստակը թերթին գեղարուեստական բաժնի պատասխանատուին Մարք Սք. Կրտիչին, որ բարձրագոյն մակարդակով ամէն շաբաթ կը հրամցնէ թերթը, աւելի քան չորս տասնամեակներ, դառնալով երիցագոյն անդամը մեր գոյգ հրատարակութիւններուն՝ «Պայքար»ին եւ «Միրրը»ին աշխատակազմին:

Արքուն այնուհետեւ տեսաերիզ հեռարձակումով յիշատակի արտայայտութիւն ունեցաւ ներկայացնելով շաբաթաթերթի խմբագրական կազմի աւագ աշխատակցին եւ Թէքէեան Մշակութային Միութեան ղեկավարին Երուանդ Ազատեանի կեանքին նուիրուած, պատրաստուած Հայկարամ Նահապետեանի եւ Ռաֆֆի Արքունի կողմէ:

Արամ Արքուն եւ Գեորգ Մարաշլեան

Տեսաերիզի ունկընդորութենէն ետք Արքուն յայտարարեց երկար տարիներու նուիրելի մը՝ ընկեր Գեորգ Մարաշլեանի անունը. ան ատենապետն է Ռ.Ա. Կուսակցութեան Արեւելեան Ամերիկայի Շըրջանային Վարչութեան, ատենապետը «Միրրը»ի հրատարակիչ «Պայքար» Հաստատութեան եւ փոխ ատենապետը Թէքէեան Մշակութային Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան: Մեծարանքի այս պահուն Մարաշլեանի տարիներու անաղմուկ ծառայութեան համար յիշատակի խորհրդանշական նուէր տրուեցաւ մետաղի վրայ գծուած Արարատի եւ Խոր Վիրապի լուսանկարները, գործ՝ Սք. Կրտիչի:

ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ

Մովսէսեան բեմ բարձրանալով շնորհակալութիւն յայտնեց Հաժժար ընտանեկան հիմնադրամին եւ մէկ առ մէկ ներկայացուց չորս յայտնի լրագրողները, որոնք մաս կազմեցին նախորդ երեկոյեան տեղի ունեցող «Միրր-Սփեքթէյթըր»ի ասուլիսին, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 27-ին Թաֆթս համալսարանի մէջ: Յիշատակուեցաւ նաեւ Տէյվիտ Իգնատիուսի անունը, որ ներկայ էր հանդիսութեան:

Քէն Տիլանեան որ NBC լրագրական ընկերութեան մէջ կը վարէ արդարադատութեան մասնաբաժինը, յայտարարեց որ իր Լոնտոնի աշխատակիցները կը փորձեն հայկական հարցով տանիլ հայանպաստ աշխատանք եւ քաջալերեց ներկաներուն ձայնակցիլ Հայաստանի անունով:

Գարլա Կարապետեան ֆիլմարտադրիչ,

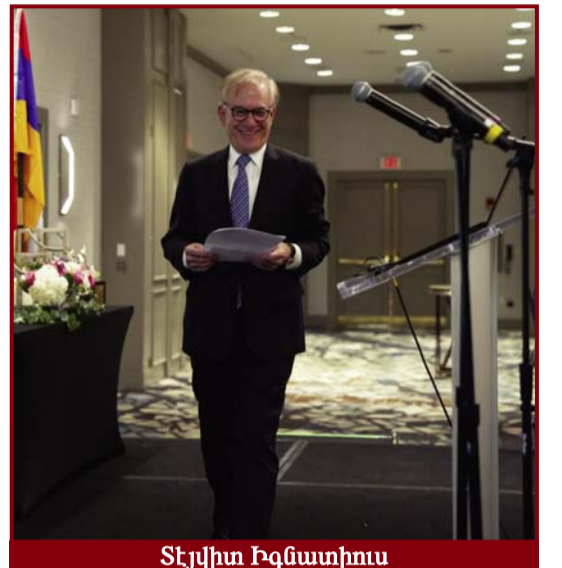

«Չովա» երգչախումբ

տնօրէն, գրող եւ խօսնակ կոչ ըրաւ ամերիկահայութեան, այս հանգրուանին, միանալու եւ դիմակալելու համար մահու կենաց մեր ժողովուրդին գոյալիճակը: Խնդրեց ճնշում բանեցնել Ուաշինկթընի պատկան իշխանութիւններու վրայ, ինչպէս տեղի ունեցած էր 2015 թուականին:

Էրիք Յակոբեան Երեւանի Civil-Net ընկերութենէն «սիրտէս պիտի խօսիմ» յայտարարելով իր զգացումները Ազրայէճանի գրաման օրերու իր հոգեվիճակին մասին: Ան կը հաւատայ որ Հայաստանը պիտի վերապրի եւ ներկայանայ աշխարհի քաղաքակրթութեան:

Հուսկ, խօսք առաւ Տէյվիտ Իգնատիուս, Ուաշինկթըն Փոսթի յայտնի լրագրողը յայտնեց իր անսակարկ մասնակցութիւնը «Օրօր» Մարդասիրականին: Գովքը ըրաւ «Միրրը»ի եւ անոր բովանդակութեան, զանազանութեան որոնք կը ճոխացնեն թերթին առաքելութիւնը: Եւ այս կը կատարուի անդադրում կերպով տասնամեակներէ ի վեր: Ան կը մնայ ամերիկահայ լրագրական տարեգրութեան մէջ եզակի ու յարգուած շաբաթաթերթ:

Տէյվիտ Իգնատիուս

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ ՓԱՎՈՒՄԸ

Քարերար ու ճարտարարուեստական Դոկտ. Նուպար Աֆէեան, հիմնադիր biotech ընկերութեան Moderna-ի, վերջին խօսողն էր: Ան գործակից հիմնադիրն է Future Armenian, the Aurora Humanitarian Initiative եւ այլ բարեսիրական ծրագիրներու Հայաստանի եւ հայութեան համար: Գնահատանքով արտայայտուեցաւ կեանքի ընկերոջ՝ տիկնոջ Աննայի նուիրաբերումը եւ շատ անգամ նախաձեռնութիւնը իրենց ծրագիրներուն եւ մասնատր մնալուն հետաքրքրութիւնը

Նուպար Աֆէեան

«Միրրը»ի նկատմամբ: Ընդհանրեց շաբաթաթերթին 90-ամեայ տարեդարձը սպասելով տեսնել՝ 100-ամեակը: 40 տարիներէ ի վեր կը բնակի Պոստոն եւ այդ բոլոր շրջանին կարողացած է թերթը հետետողականօրէն: Յիշատակեց «Մայք Նովա» պարախումբին նուիրուած գրութիւնը թերթին մէջ երբ ան պարախումբին անդամ էր:

Ան անդրադարձաւ Հայաստանի եւ Արցախի մերօրեայ տագնապին մասին Տիրութեամբ արտայայտուեցաւ իր մտերիմ ընկերոջ՝ Ռուբէն Վարդանեանի կալանաւորման մասին, որուն հետ եղած է հին ու մտերիմ ծանօթ: Խնդրեց իրաքանչիւր հայէ մօտէն հետեւելու ազգային անցուղարձերուն, կերտելու համար վաղուան հզօր Հայաստանը յիշելով Ռիլիըմ Մարոյեանի խօսքերը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԿԱՆ ԽՕՍԸ

«Տը Արմինիըն Միրր-Սփեքթէյթըր» շաբաթաթերթը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն որոնք տարիներէ ի վեր թիկունք կը կանգնին շաբաթաթերթի հրատարակութեան եւ մանաւանդ այն տարիներուն երբ լրագրական կեանքը նոր անկիւնադարձ մը ունեցաւ տպագրական կեանքէն դէպի էլեկտրոնային հրատարակութեան: Առաջինը հանդիսացաւ բովանդակ հայ մամուլին մէջ երբ դասական հրատարակութենէն անցաւ դէպի գոմփիկրաֆիկ լոյս ընծայում:

Նուիրահաւաքումէ գոյացաւ 360,000 տոլար: Մասնատր շնորհակալութիւն յանձնախումբի ատենապետուհիին՝ Նիքոլ Պապիկեան Հաժժարին եւ իր անդամներուն՝ Մէյրի ճօ Պազարեան Մըրիին, Մարգրիտ Պելլորեանին, Ելենա Պիշարեանին, Փիրուզա Պօշոսեանին, Քարինա Մենգիկեանին Կորիքեանին, Գարոլ Իշխանեանին, Ռուզան Խաչատուրեան Աբրահամեանին, Անահիտ Նահիկեանին եւ Անի Ստեփանեանին, ինչպէս նաեւ՝ Պարաճրա Չրաքեանին, որոնց շնորհիւ յաջողութեամբ պատկուեցաւ երեկոն: Յիշեց նաեւ շաբաթաթերթին օգնական քարտուղարուհիին՝ Յասմիկ Մարոյեանին:

Այս առթիւ եղան նաեւ սրտարուխ նուիրատուութիւններ Արցախի աղետալներու ֆոնտին 26,000 տոլար:

«Պայքար»ի խմբագրական կազմը կը շնորհատրտ պաշտօնակից «Տը Արմինիըն «Միրր-Սփեքթէյթըրի խմբագրութիւնն ու պատասխանատուները:

Նիքոլ Պապիկեան-Հաժժար եւ Մոնա Մովսէսեան

ԼՐԱՔԱՆՆԵՑ ԵՒ ԱՐՑԱՆԻՑ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

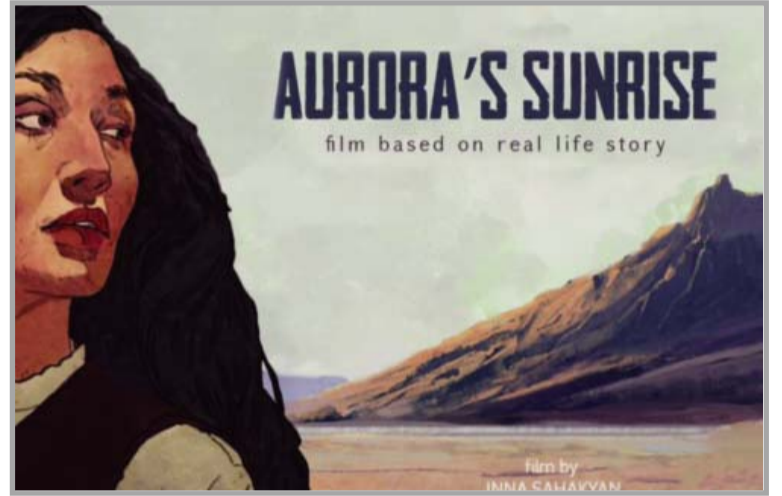
Ստեփանակերտում վանդալիզմի է ենթարկուել Ստեփան Շահումեանի արձանը

Արցախի լիակատար հայաթափումից ու բռնազավթումից յետոյ ահաբեկչական Ատրպեյճանն սկսել է իրեն բնորոշ վանդալիզմի գործողություններին: Վերջին՝ մեզ յայտնի ամենաթարմ դեպքը Ստեփանակերտի՝ Ստեփան Շահումեանի արձանն է, որն ատրպեյճանցի օկուպանտները տապալել են:

«Արորայի արշալոյսը» ճանաչուել է Centre Film Festival կինոփառատոնի լաւագոյն վաւերագրական ֆիլմ

Centre Film Festival կինոփառատոնում Հայոց ցեղասպանութեան մասին պատմող «Արորայի արշալոյսը» (Aurora's Sunrise) ֆիլմն արժանացել է ԱՄՆ-ում լաւագոյն վաւերագրական ֆիլմի մրցանակին: Այս մասին տեղեկանում ենք ֆիլմի Facebook-եան էջից:

«Արորայի արշալոյսը» ֆիլմը ստեղծուել է Ջօրեան ինստիտուտի գիտական աջակցութեամբ եւ Հայոց ցեղասպանութեան բանաւոր պատմութեան արխիւի հիման վրայ: Ֆիլմում ներկայացուած է 1915 թուականի Հայոց ցեղասպանութիւնը վերապրած հայուհի Արորա Մարդիկանեանի սարսափելի պատմութիւնը: Երբ սկսուել է կոտորածը, Արորան 14 տարեկան էր եւ պարուս էր Օսմանեան կայսրութեան մի փոքրիկ քաղաքում: Իր կամքի եւ վճռականութեան շնորհիւ 1917 թուականին աղջիկը փրկութիւն է գտել ԱՄՆ-ում:

Մեկնարկել է 40+10 հազար դրամ սոցիալական աջակցութեան ծրագրի առցանց դիմումների ընդունումը

Նոյեմբերի 7-ից մեկնարկել է Արցախից բռնի տեղահանւած անձանց 40+10 հազար դրամ սոցիալական աջակցութեան ծրագրի առցանց դիմումների ընդունումը, որոնք նախատեսուած են նոյեմբեր եւ յաջորդող ամիսների համար: Այս մասին «Հումանիտար կեդրոն»-ում յայտնել է Աշխատանքի եւ սոցիալական հարցերի նախարարի մամուլի քարտուղար Ջարուհի Մանուչարեանը: Դիմումներն ընդունուելու են Միասնական սոցիալական ծառայութեան www.socservice.am կայքէջի միջոցով:

Մանրամասնելով դիմումների ընդունման գործընթացը՝ Ջարուհի Մանուչարեանը նշել է, որ տուեալ կայքէջի «Առցանց դիմումներ» պատուհանի միջոցով անհրաժեշտ է ընտրել «բնակավայրի եւ կոմունալ ծախսերի վճարման համար սոցիալական աջակցութեան ծրագիր» պատուհանը, այդ պատուհան մուտք գործելուց յետոյ, պահանջուում է մուտքագրել անունը, ազգանունը եւ անձը հաստատող փաստաթղթի համարը, այնուհետեւ՝ փաստացի բնակութեան վայրը (մարզը, համայնքը, շէնքը կամ առանձնատունը): Անձը, ով լրացնում է առցանց դիմումը, պարտադիր պէտք է նշի, թէ քանի հոգի է բնակուում այդ նոյն հասցեում, ինչպէս նաեւ լրացնել նրանց տուեալներն ու նշել ազգակցական կապը: Անչափահասների տուեալները պէտք է լրացնի ծնողը կամ խնամակալը եւ կցի երեխայի ծննդականը:

Հայաստանը Հնդկաստանից հակադրոնային համակարգ է գնում.

Eurasian Times

Հայաստանը Հնդկաստանից գնում է անօդային թռչող սարքերի դեմ պայքարի համակարգ: Այս մասին գրում է Eurasian Times պարբերականը՝ վկայակոչելով իր աղբիւրներին: Նշում է, որ Հայաստանը պայմանագիր է կնքել Հնդկաստանի կողմից մշակուած Zen հակադրոնային համակարգ գնելու շուրջ: Պայմանագրի արժեքը կազմում է 41,5 միլիոն ԱՄՆ տոլար: Դրա մէջ ներառուած են ինչպէս հակադրոնային համակարգը, այնպէս էլ գիւնդերի վերապատրաստումը: Ըստ հրապարակման՝ Zen Technologies ընկերութեան կողմից մշակուած հակադրոնային համակարգը տեղորոշում է եւ դասակարգում ԱԹՄ-ները, յայտնաբերում է դրանց կողմից իրականացուող *բասի* հետախուզութիւնը, ինչպէս նաեւ վերացնում է սպառնալիքը՝ խափանելով ԱԹՄ-ների կապի համակարգը: Zen Technologies-ը յայտարարել է, որ 2023 թ. հոկտեմբերի 28-ին կայացած խորհրդի հանդիպման ընթացքում հաւանութիւն է տրուել Հայաստանում մասնաճիւղի բացմանը: Պարբերականը յիշեցնում է, որ 2022 թ. Հնդկաստանը Հայաստանի հետ պայմանագիր է կնքել 250 միլիոն ԱՄՆ տոլարի «Պիմակա» համազարկային կրակի ռեակտիւ համակարգի, հակատանկային զինամթերքի եւ այլ ռազմամթերքի մատակարարման շուրջ, գրում է Tert.am-ը:

FIDE Grand Swiss. Հայաստանի շախմատիստներից լաւագոյն արդիւնքը ցոյց տուեց Սամուէլ Տէր-Սահակեանը

Մեն կղզում կայացած FIDE Grand Swiss շախմատային մրցաշարում յաղթողի կոչումը նուաճեց հնդիկ Գուշրատի Վիդիտը, որը 8,5 միաւորով միանձնեայ գրաւեց առաջին տեղը: Նրանից կէս միաւոր հետ մնաց եւ միանձնեայ երկրորդ տեղը գրաւեցրեց ամերիկացի Հիկարու Նակամուրան: Այս երկու գրոսմայստերները նուաճեցին աշխարհի չեմպիոնի յաւակնորդների մրցաշարի ուղեգրեր: Հայաստանի շախմատիստներից լաւագոյն արդիւնքը ցոյց տուեց Սամուէլ Տէր-Սահակեանը, որը 6,5 միաւորով գրաւեց 15-րդ տեղը: 6,5-ական միաւորով 22-23-րդ տեղերում են ԱՄՆ-ի ներկայացուցիչներ Սամուէլ Մեւեանն ու Լեւոն Արոնեանը: Մամուէլ Պետրոսեանն ու Շանթ Սարգսեանը 6-ական միաւորով 35-36-րդ տեղերում են: Գաբրիէլ Սարգսեանը վաստակեց 5,5 միաւոր եւ 65-րդն է, Հայկ Մ. Մարտիրոսեանը 5 միաւորով 82-րդն է, Հրանդ Մելքումեանը 86-րդն է՝ 4,5 միաւոր: Վարուժան Յակոբեանը (ԱՄՆ) 100-րդն է՝ 4 միաւոր: Կանանց մրցաշարում Մարիամ Սկրտչեանը 40-րդն է՝ 4,5 միաւոր, Էլինա Դանիէլեանը 44-րդն է՝ 4 միաւոր: Յաղթողի կոչումը նուաճեց հնդիկ Ռամեշարաու Վաշյալին, որը վաստակեց 8,5 միաւոր եւ միանձնեայ գրաւեց առաջին տեղը:

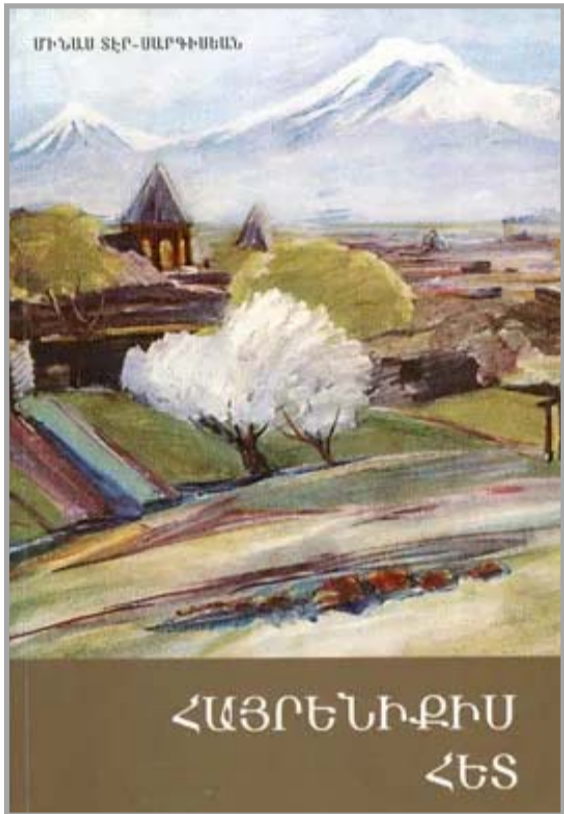

ԱՆՄԱՌ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵԱՄԲ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

ՉԱՐԷՆ Գ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Մինաս Տէր Սարգիսեանի «ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ ՀԵՏ» գիրքը, գրական մեծաբանչելի շքեղ ու պերճ տարագով գրուած հայրենասիրական թուղթ մըն է, որ ուղղուած է՝ ամէն հայու: Գիրքը գրուած է ազգային արեան ճամբով, որ կը բխի մեր հոգիներէն Հայաստան կոչուած ամէն մէկ ափ հողի կարօտէն, մեր ժողովուրդի հազարամեակներու պատմութենէն, մեր հարուստ եւ բիրտաւոր մշակոյթի պատուաբեր երազներէն, չարչարանքներէն, մեր վերքերէն, տառապանքներէն ու տագնապներէն:

Մինաս Տէր Սարգիսեան մկրտուած է հայրենասիրական միւռնոնով, դրոշմուած է Արարատներու ոգիով եւ օրհնուած է հայրենի հողով: Իր արեան ոսկորներուն, իր գոյութեան ամէն մէկ բջիջին մէջ կը հոսի ազնուագոյն անարատ հայրենասիրական զգացումը, իր հոգին կը շնչէ հայրենի կարօտով: Զինքը երիտասարդ պահող աւիշը հայրենասիրական ապրումներու ուժականութիւնն է: Իր մարմինը կը ծծէ հայրենի օդը, շունչը, հողը եւ ջուրը, եւ իր հոգին կ'ապրի այդ կենսական ոյժով:

Ան կը գրէ ոչ թէ որպէսզի իր հոգին թեթեւնայ, այլ կը գրէ, որպէսզի իր համայն հայրենակիցներն եւս մասնակից, բաժնեկից հոգեկից դարձնէ զինքը հրճուեցնող, խանդավառող, գմայլացնող ապրումներուն համար, կամ մտահոգող եւ տառապեցնող մտածումներուն եւ զգացումներուն, որովհետեւ այս նամակը ոչ թէ միայն իր հոգիին գուարթութիւնը, տուայտանքը եւ կամ գոյութիւնը արդարացնող եւ գոհացնող պատճառն է, այլ համայն հայ ժողովուրդի ցեղային գոյութեան հարցն է, որն է Հայաստանը:

Փոքրիկ գիրք մը. սակայն այնքան մեծ է առջուն իր հայրենասիրական իմաստալից բովանդակութեամբ քան հաստափոր գիրք մը: Ամէն մէկ բառ, ամէն մէկ տող, ամէն մէկ միտք կամ գաղափար, ամէն մէկ խորհրդածութիւն շաղախուած է՝ պաշտամունքի հասնող՝ ազգային եւ մարդկային հայրենասիրական զգացումներով: Պաշտամունքի մասունք դարձած է ամէն մէկ մասնիկ հայրենիքի, ամէն մէկ ծուլէն ըլլայ այդ ոգեղէն կամ միութեղէն, որ կապ ունի «ՀԱՅԱՍՏԱՆ» կոչուած հայրենիքին հետ, Հայաստան կոչուած աշխարհին հետ: Իր ամէն մէկ քայլին հետ, դուն ալ կը քալես, դուն ալ Հայաստան կ'այցելես, ոչ որպէս այցելու, այլ որպէս տեղացի, որովհետեւ հրաւիրուած չես, այլ քու հողիդ վրայ ես, քու տանդ մէջն ես: Կը խօսիս, կը հանդիպիս, կը գրուես, կ'երգես ու կը պարես, որպէս հարագատ: Այս բոլոր ապրումներով հոգիդ, միտքդ, ջիղերդ, ընդհանուր ներաշխարհդ եւ գոյութիւնդ յափշտակութեամբ կը սնանի ու կը վերանայ Հայաստան կոչուած սրբութեամբ:

Այս բոլորը սրտբաց, ճշմարիտ հայրենասիրական նամակ մըն է, ուղղուած ամէն ազգային ցուերով, մտահոգութիւններով տառապող հայու մը, որպէսզի հաշուեյարդարի նստի իր անձին հետ եւ արժեւորէ հայրենասիրական զգացումները, ազգային գիտակցութիւնը ու պարտաւորութիւնները եւ իր մարդկային ու ազգային խիղճին պարտքը, իր ժողովուրդին եւ իր հայրենի հողին հանդէպ:

Զարմանալին այն է, որ հեղինակը եւ իր սերնդակիցները եւ ուրիշներ, ծնունդ առած են հիւրընկալ ազնուական ասպնջական երկինքներու տակ, եւ արդէն իսկ պիտի մեկնին այս աշխարհէն, բայց տակաւին իրենք զիրենք տարագիր կը զգան պանդուխտ կը զգան, հիւանդացած հայրենի հողին կարօտախտէն:

Հայրենաբաղձութեան մեղմադոտ հոգեվիճակ մը, որովհետեւ գիտակից են իրենց արեան պատկանելիութեան, հաւատարիմ իրենց ինքնութեան, հազարամեակներու պատմութեան եւ անկեղծ ու ճշմարիտ իրենց անձին եւ այլոց հանդէպ:

Հայրենասիրական այս խանդավառութիւններուն կողքին, ան կ'ապրի նաեւ հայրենասիրական վախ մը, կորուստի սարսափ վախ մը, անձանօթ ապագային նկատմամբ, որ առաջ կու գայ Հայաստանի մէջ, հայ ժողովուրդին դիմագրաւած մարտահրաւերներէն, ինչպէս պատուհասը, երկրաշարժը, քաղաքական վտանգները, Արցախի պատերազմական ընդհանուր

Մ Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Մ Ի Զ Ա Ն Յ Ք Ը

ՐԸՆԷ ԾԱԿՈՅԵԱՆ

Զենքերը կրկին խաղի կը բերեն արդարութիւնը.

19 Սեպտեմբեր 2023, Արցախը իր տեղը տուաւ Նակորնի Ղարաբաղին: Հայոց Պատմութեան մէջ կրկին էջ մը փակուեցաւ, սպասելով որ կրկին ուրիշ էջ մը բացուի: Մենք մեզ կը մխիթարենք յիշելով որ ամէն ատեն երկիր մը երբ կը պարտուի, հող կը կորսնցնէ: Ալգար եւ Լորէնը Ֆրանսան 1870-ին կը կորսնցնէ իր պարտութենէն ետք: Թուրքը 1918-ին Գերմանիոյ թագաւորութիւնը կը կորսնցնէ իր կրած պարտութեամբ: Հետագային Ֆրանսայի կէտը կը գրաւուի 1940-ին Նացիներու կողմէ, ապա Գերմանիոյ գրաւումը 1945-ին: Առանց մոռնալու Օսմանեան Կայսրութեան անկումը 1920-ին: Արդեօք մենք ալ կրնա՞նք քիչ մը մխիթարուիլ:

Նոյեմբեր 2022-ի համաձայնագիրը չյարգուեցաւ Ատրպէյճանի կողմէ, L'OTSC դաշնագիրը Ռուսիոյ հետ բանի մը չծառայեց: Նոր համաձայնութիւն մը Պաքուի եւ Երեւանի միջեւ, պիտի կրնա՞ր Հայաստանի անվտանգութիւնը ապահովել, որովհետեւ միակ կարեւոր հարցումը որ կու տանք այսօր, եթէ նոր համաձայնագիր մը կնքուի վերջնական կորուստով Արցախի, Հայաստանը իր խաղաղութիւնը պիտի ունենա՞ր:

24 Մայիս 2023-ին «Աժառ Անատոլում» կը տեղեկացնէ որ, Ալիեւ, Փաշինեան, Շարլ Միշել հանդիպումէն ետք, Ալիեւ դուրս գալով ժողովարարէն կը յայտարարէ որ յաջողո՞ղ համաձայնութիւնը Հայաստանի հետ Զանգեզուրի միջանցքի մասին պիտի ըլլայ: Հայաստանի ապահովութեան խորհուրդի քարտուղար Արմէն Գրիգորեան կը ժխտէ նման համաձայնութեան մը գոյութիւնը, շեշտելով որ Հայաստանի հողին վրայ ոչ մէկ միջանցքի ճամբայ գոյութիւն ունի:

Հետագային Ատրպէյճանը սկսաւ զօրք կեղդոնացնել իր արեւմտեան սահմանին եւ Նախիջեւանի հիւսիսային սահմանին վրայ, յուսալով որ զենքի ուժով ան կրնայ ունենալ Զանգեզուրի միջանցքը: Մինչ 2020- Նոյեմբերին Հայաստան եւ Ատրպէյճան միայն Արցախի հարցով կը զբաղէին, եւ ոչ մէկ նշում կար Զանգեզուրի միջանցքի մասին:

Նոյն ատեն այս հարցին շուրջ Իրանի արտաքին գործոց նախարար Ապտըլախյան 17 Սեպտեմբերին կը յայտարարէր Իրանեան թերթ «Ալ Վէֆաղ»-ի մէջ, Իրան երբեք պիտի չարտօնէ իր պատմական հիւսիսային ճամբան Հայաստանի հետ փակուի: Այդ ճամբան Իրանի համար միակ կապն է, որ Իրանը կը միացնէ Հայաստանին, Վրաստանին եւ Եւրոպային հետ:

Այն պարագային երբ Զանգեզուրի միջանցքով Ատրպէյճան կը կապուի Նախիջեւանի եւ Թուրքիոյ, այն ատեն Թուրքիան կապուած կ'ըլլայ Աֆղանիստանի հետ, անցնելով Ատրպէյճանէն ու թիրքմէնիստանէն: Իսլամական չորս երկիրներու միացումը տեղի կ'ունենայ 3000 քլմ. երկարող ճամբով: Հետագային Փաքիստանի միացումով 900 քլմ. եւս կ'աւելնայ, ճամբուն ընդհանուր գումարը հասցնելով 4000 քլմ-ի:

Իրանը միակ կը մնայ 4000 քլմ. երկայնքին գտնուող թրքամէտ եւ իսլամական երկիրներու դիմաց, միայն իր արեւմուտքը ունենալով Իրաքի անապատը:

Իրանի հիւսիսային շրջանին մէջ կ'ապրի 12-էն 15 միլիոն ազերի ժողովուրդ, որոնք Իրանի բնակիչներուն 16% էն 25% ի մաս կը կազմեն: Ատրպէյճան բնաւ հանդարտ չի մնար, տեւական Իրանի ազերիներուն մէջ կը փորձէ հակաիրանեան խռովութիւններ կազմակերպել: Իրանի հիւսիսի սահմանը կը գտնուի Կասպից ծովը ուր կան հարուստ քարիղի հանքեր: Այս բոլորը, շրջանը կը դարձնեն անկայուն: Իսկ Միացեալ Նահանգներ ձեռնածալ չի կենար, զօրափոք կենալով Ատրպէյճանի եւ դաւեր լարելով Իրանի դէմ:

Վերջաւորութեան եթէ Զանգեզուրի միջանցք հաստատուի, Ատրպէյճան հնարաւորութիւն պիտի ունենայ ներածելու զինամթերք Թուրքիայէն եւ Իսրայէլէն: Իրան երբեք չէ մոռցած որ ամէն տարի ռազմավորձեր կը կատարուին Իրան-ազերիական սահմանին վրայ:

Մարտ 2023-ին “Nouvel Economist”-ը կը գրէ, ըսելով «Իրան եւ Ատրպէյճան պատերազմի եզրին են, հարցը չէ փակուած, բայց միշտ պէտք է յիշել որ պատերազմով յոխորտացողներ պատերազմ կրնան սկսիլ որեւէ ատեն, բայց երբեք չեն կրնար գիտնալ թէ անոնք ինչպէս պիտի վերջանան: Եւ այս օրուան վիճակին մէջ շատ վախ կայ որ Զանգեզուրի միջանցքը կրնայ դառնալ մահուան անցք:

NOUVELLES D'ARMENIE
Oct, 2023

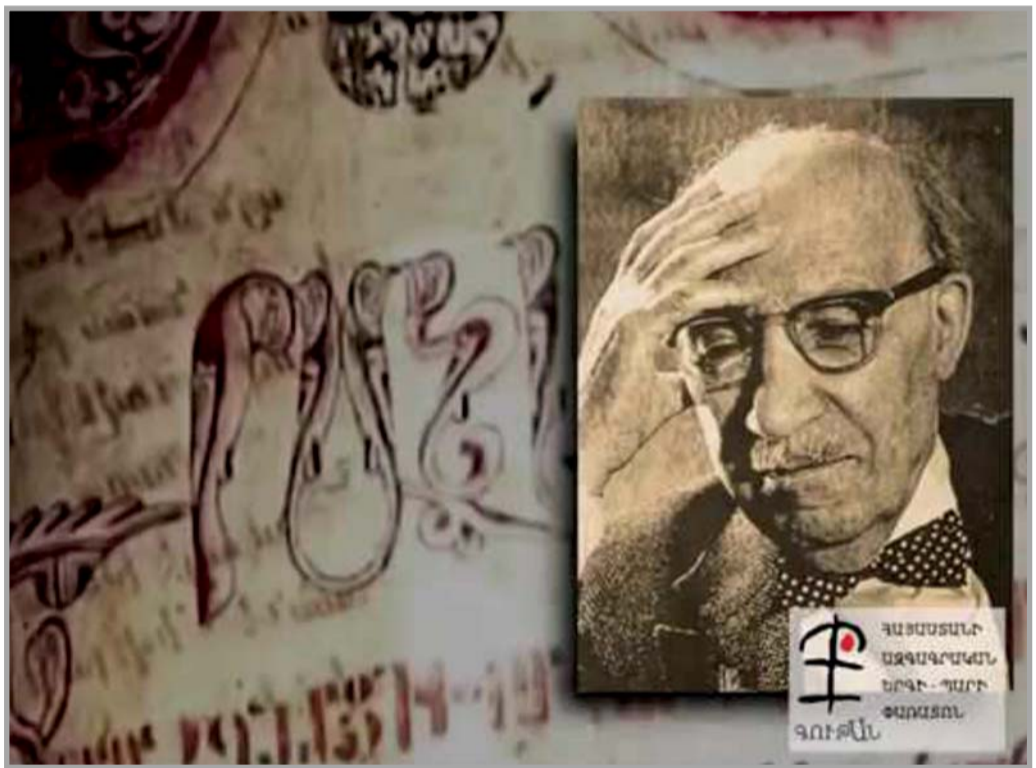
Թարգմանեց եւ ամփոփեց
Զաւէն Ղարիպեան

ՄԻՋՐԱՆ ԹՈՒՄԱՋԱՆ ԿՈՄՍՊՈԶԻՏՈՐ ԱՐԺԱՆԱՅԻՆՈՐ ԱՄՈՆԻԵ

Այս տարի կը լրանայ արեւմտահայ երաժշտական կեանքի արժանաւոր դէմքերէն մէկուն՝ Միհրան Թումանյանի մահուան 50-ամեակը: Ան ի սպառ կորուստէ փրկեց հարիւրաւոր երգեր, որոնք յորինած էր հայ շինականը իր դարաւոր հայրենիքի տարածքին՝ փաստօրէն շարունակելով իր ՄԵՇ ՌԻՍՈՒՑԻՉԻՆ՝ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ գործը:

Միշտ բարեւես, կոկիկ հագուած եւ սովորաբար աղուոր ժապաւեն մը վզին ան կը զբօսներ իր եղբօր գաւկիմ՝ մեր շատ սիրելի ամերիկահայ ընկերոջ՝ Տիգրան Թումանյանի հետ: Շատեր սովոր էին այս տեսարանին, յատկապէս Արովեան փողոցի վրայ հաստատուած կրպակներու վարիչները, որոնք մօտենալով գոյգին կը հարցնէին. «Ինտո՞ր էք մայեսքրօ»: Այն աստիճան բնորոշ էր այս գոյգը, որ «Հայրիկ» շարժապատկերի բեմադրիչը տեսարան մը նուիրած էր «հայր եւ որդի» նկատուող Թումանյաններուն: Միհրանի ռուսացումը համար, ինչպէս առհասարակ Երեւանի երաժշտասէր հասարակութեան համար, ան Կոմիտաս վարդապետի կենդանի ներկայութիւնն էր: Արդարեւ, Միհրան Թումանյան Կոմիտասի հինգ յայտնի սաներէն մէկն էր, ինչպէս Բարսեղ Կանաչեան, որոնց վրայ Հայր Սուրբը առանձին առանձին ջանք թափած էր որ շարունակեն իր սկսած գործը: Թումանյանին բախտ վիճակուած էր բանահաւաքութիւնը, որ երկար ու տքնաջան աշխատանքներէ ետք լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ «Հայրենի երգ ու բան» վերնագրով, երեք ժողովածուները 1973-1986 թուականներու ընթացքին:

Միհրան Թումանյան ծնած էր 1890 թուի Հոկտեմբեր 21-ին, Արեւմտեան Հայաստանի Կիւրին քաղաքը (Սեբաստիայի գաւառ, այժմ Սիվազ): Կրթութիւնը ստացած է Պոլսոյ մէջ, իսկ 1913-ին աւարտած է տեղւոյն համալսարանը: 1910-1915 թուականներուն երգած է Կոմիտասի «Գոսան» երգչախումբին: Այս տարիներուն է որ Կոմիտաս վարդապետ յատուկ դասընթացքով մը զինք կը պատրաստէ որպէս երաժշտական գործիչ: Ցեղասպանութենէն ետք Կոմիտասի սաները զիրար կը գտնեն 1918 թուին ու կ'որոշեն շարունակել իրենց ուսուցիչի գործը: Երիտասարդ Միհրան իր ճիւղին մէջ մասնագիտանալու նպատակով երկու տարի կ'ուսանի Փարիզի մէջ, 1920-1922 տարիներուն:

1923 թուականին Մ. Թումանյան կը մեկնի ԱՄՆ, ուր կը հիմնէ «Հայ երգ» ընկերութիւնը, որ հասարակութեան առջեւ հանդէս կու գայ Կոմիտասի եւ Բարսեղ Կանաչեանի խմբերգերու կատարումով: Միաժամանակ Թումանյանը մեծ բժախնդրութեամբ կը հաւաքէ ու կը մշակէ Արեւմտեան Հայաստանի տարբեր գաւառներէ Ամերիկա հաստատուած հայութեան բեկորներու երգն ու երաժշտութիւնը:

Հայրենադարձութեան վառ օրինակ մը հանդիսացաւ ան, երբ 1965 թուականին Միհրան Թումանյան կ'իրականացնէ իր երազը եւ կը հաստատուի Խորհրդային Հայաստան՝ շրջապատուած երաժիշտներով ու արհեստավարժ կատարողներով: Հայրենի պետութիւնը զինք կ'ապահովէ թոշակով եւ կոկիկ բնակարան մըն ալ կու տայ Արովեան փողոցի վրայ գտնուող Երեւան պանդոկին մէջ (այժմ Գրանդ, Grand hotel): Հայաստանի Գիտութիւններու Ազգային կաճառի արուեստի հաստատութիւնը հնարարութիւն կը ստեղծէ հանգիստ պայմաններու ներքոյ հրատարակութեան պատրաստել իր տասնամեակներու ընթացքին հաւաքած գործերը, եւ այսպէս լոյսին կու գան «Հայրենի երգ ու բան» ժողովածուի չորս հատորները՝ 1973-2005 թուականներու ընթացքին: Կը փրկուին հարիւրաւոր տոհմիկ երգեր ու երաժշտական կտորներ: Թումանյաններու թանկագին «Հաբաբըր»ը կը սիրէր կրկնել. «Ես հասկցայ, որ իմ աշխատանքներս գնահատողները հո՛ս են»:

Միհրան Թումանյան վախճանեցաւ 1973 թուի Հոկտեմբեր 28-ին, Երե-

ԳՈՒՏ. ՄԻՆԱՍ ԳՈՃԱՅԵԱՆ

ւանի մէջ: Հայրենի պետութիւնն ու երաժշտական աշխարհը յաւոր պատշաճի պաշտօնական յուղարկաւորութիւն մը կազմակերպեցին եւ անոր յոգնատանջ մարմինը ամփոփուեցաւ Նուպարաշէնի պանթեոնին մէջ:

Տողերուս հեղինակը ներկայ էր վերջին հրաժեշտին: Անձրեւոտ օր էր եւ ներկաները երկինք մայելով կը հառաչէին. «Երկինքն էլ է լալիս», մէկն ալ ատեցուց. «Իր ուսուցչի ու սաների արտասուքն է, որ թափում է երկրնից...»: Կ'արժէ այս պահուն յիշել բնութեան սարքած անակրնկալը: Երբ թափօրը գերեզմանատուն կը հասնէր աշնանային անձրեւի տակ, յանկարծ կտրուեցաւ եւ մարդիկ սկսան զարմանքով զիրար դիտել ու մեկնաբանել: Ներկաներէն մէկը, որ բաւական տարիքը առած մտատրական մըն էր եւ սկանաւտե եղած էր Կոմիտասի թաղումին, հետեւեալը ըսաւ.

- Հրաշքներ պատահել են, պատահեց եւ հիմա: Արդարեւ, Կոմիտասի յուղարկաւորութեան պահին էլ անձրեւոտ էր եղանակը, իսկ երբ մօտեցանք Երեւանի պանթեոնին, անձրեւը դադարեց եւ երկինքը մի պահ դէմքը ցոյց տուեց... Սա զուգադիպութիւն չէ, այլ հրաշք:

Եւ իրօք, թաղման պահուն, մայրամուտի արեւի վերջին շողերը ինկած էին քառագագաթ Արագածի վրայ...

Միհրան Թումանյան ընտանիք չէր կազմած, այլ իր եղբօր գաւկնները ընդունած էր որպէս իր հարազատ գաւկնները, վերջիններս ալ կը գուրգուրային իր վրայ որպէս իրենց հայրը: Այդպէս էր եղբօր տղան՝ Տիգրան Թումանյանը (մահացած 2022-ին, Տիբրոյթ): Տիգրան իր «Հաբաբըր» հորեղբօր հետ կ'ապրէր եւ պահապան հրեշտակի պէս կը հետեւէր անոր ամէն քայլին: Բնատրութեամբ ալ նման էին, բայց յատկապէս զուարթախօս էին երկուքն ալ:

Առաջին անգամ երբ Տիգրան զիս ծանօթացուց «Կոմիտասի սանին»՝ ըսելով. «Հաբաբըր, իշտէ ա՛ս է Մինասը, որուն մասին միշտ կը պատմենք քեզի...», այն ատեն Հաբաբըրը պոլսական զուարթամտութեամբ մը հարցուց. «Կարգուա՞ծ ես, տղաս»: Ժխտական պատասխանս ստանալէն ետք ատեցուց.

-Ուրեմն դո՛ւն ալ անկարգ ես...

Այսօր արժանի կերպով իր անունը կը կրէ Տիգրանի որդին՝ Միհրան Թումանյանը, որ ատեն մը Հայկական համագումարի Լոս Անճելըսի բաժնի վարիչն էր եւ կը շարունակէ իր ներդրումը բերել ԹՄՄ-էն ներս:

***

*Սարեր, ձորեր, դաշտեր ու ջրեր,
Մարմանդ-մարմանդ վազող աղբիւրներ,
Մի վեր կացէք, իմացէք,
Տեսէք իմ սրտի ցաւեր:*

(Կոմիտաս)

լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ «Հայրենի երգ ու բան» վերնագրով, չորս ժողովածուները 1973-2005 թուականներու ընթացքին:

Չորրորդ հատորը հրատարակուեցաւ 2005 թուականին:

Լոս Անճելըս

«ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ԻՇԽԱՆ»
ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԷՆԱՆԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 145-ԱՄԵԱԿԻ ՆԵՈՒՄԸ
ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԷՆԱՆ
ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

9 Նոյեմբեր 2023-ին արտասովոր եռուգեղ կը տիրեր մեր վարժարանի Յակոբ Պարսամեան սրահին մէջ: Այդ օր պիտի նշէինք բանաստեղծ, արձակագիր, հրապարակագիր, խմբագիր, հասարակական գործիչ, թարգմանիչ եւ մանկավարժ Վահան Թեքեանի ծննդեան 145-ամեակը:

Յայտագիրը ընթացք առաւ Միջն. Բ. դասարանի աշակերտ՝ Սքիվըն Աճեմեանի բացման խօսքով: Ան իր խօսքին մէջ ըսաւ. «Այսօր այս յարկին տակ մեզ մէկտեղողը, մեզ համախմբողը Վահան Թեքեան մեծ բանաստեղծին, հայ «Բանաստեղծութեան Իշխան»-ին ծննդեան 145-ամեակը նշելու առիթն է: Վահան Թեքեան իր բազմաթիւ բանաստեղծութիւններով, ինչպէս նաեւ սփիւռքահայութեան, նոյնպէս ալ հայրենիքին մէջ սիրուած եւ հանրաժանօք անուն մըն է»:

Ան իր խօսքը եզրափակեց ըսելով. «Հայ Լեզուին եւ Հայ Եկեղեցիին ձօնած իր ստեղծագործութիւններով՝ Վահան Թեքեան արժանացած է համայն հայութեան սիրոյն: Ան իր մտքով ու սիրով ամբողջութեամբ նուիրուեցաւ մեր ժողովուրդին բարօրութեան»:

Բացման խօսքէն ետք, ներկաները հիացումով ըմբռնեցին «Ձէյրոնի Պար» եւ «Արցախի Աղջիկներ» երաժշտութիւններու համադրութեամբ ներկայացուած պար մը՝ Նախ.Ե. դասարանէն Սելենա Էլ Խուրիի, Աննա Մարիա Անտէբեանի եւ Սինթիա Դալիթեանի, իսկ Նախ.Ձ. դասարանէն Լոռի Առաքելեանի, Սելիսա Քիրքճեանի եւ Ալեակ Ազնաուրիի, ինչպէս նաեւ Միջն.Ա. դասարանէն Վանա Էքմէքճեանի եւ Մէյրի Ղազարեանի կատարողութեամբ:

Ապա հայ գրականութեան դասատու՝ պարոն Աւետիս Տիպան դիւրամատչելի ու հաճելի ձեւով սահիկներու ցուցադրութեամբ՝ ներկայացուց Վահան Թեքեանի կեանքին կարեւորագոյն հանգրուանները, գործունէութիւններն ու իր անունը կրող հայկական վարժարաններ եւ մշակութային կեդրոններ հայրենիքի ու սփիւռքի մէջ:

Վերջապէս Նախ. Դ.-էն Միջն. Գ. դասարաններու աշակերտներ՝ Քելվըն Կոճիկեան, Յովան Մարտիրոսեան, Սոնիա Քելխաչեան, Սելենա Էլ Խուրի, Սերժ Պեգճեան, Աղասի Փափագեան, Վանա Էքմէքճեան, Պերճ Գոմպէճեան, Սագօ Տէր Պողոսեան, Նէնսի Ֆայլատ, Սելինա Քէօսեան մասնակցեցան արտասանական մրցոյթի մը, մէկ պարտադիր «Բարձրացում» եւ մէկ այլ բանաստեղծութեամբ մը, ինչպէս՝ «Տաղ Հայերէն Լեզուին», «Լուսաւորչի Կանթեղը», «Հայրու ճողին», «Հաշտեցարդար», «Միավանկ Բառեր», «Հպարտութիւն», «Եկեղեցին Հայկական», «Պիտի Իյնաս»: Մրցոյթի արարին առաջնութիւնը խլեց Միջն. Գ. դասարանի աշակերտուհի Սելինա Քէօսեան, իսկ յիշատակութեան արժանացան Սագօ Տէր Պողոսեան, Յովան Մարտիրոսեան եւ Սելենա Էլխուրի:

Միջն. Բ. դասարանէն Վանեսա Ապու Նատեր իր հեզաճկուն շարժումներով դիւրեց հանդիսատեսները՝ ուշ միջնադարի հայ բանաստեղծ-աշուղ՝ Սայեաթ Նովայի «Նազանի» նազ պարով:

Հոգեպարար միջոցառում մըն էր: Մեր աշակերտները իրենց կատարումներով պանծացուցին Բանաստեղծութեան Իշխան՝ Վահան Թեքեանի անունը: Անոնք ուխտեցին պահել ու պահպանել Հայ Լեզուն եւ մեր Մշակութային Ժառանգութիւնները:

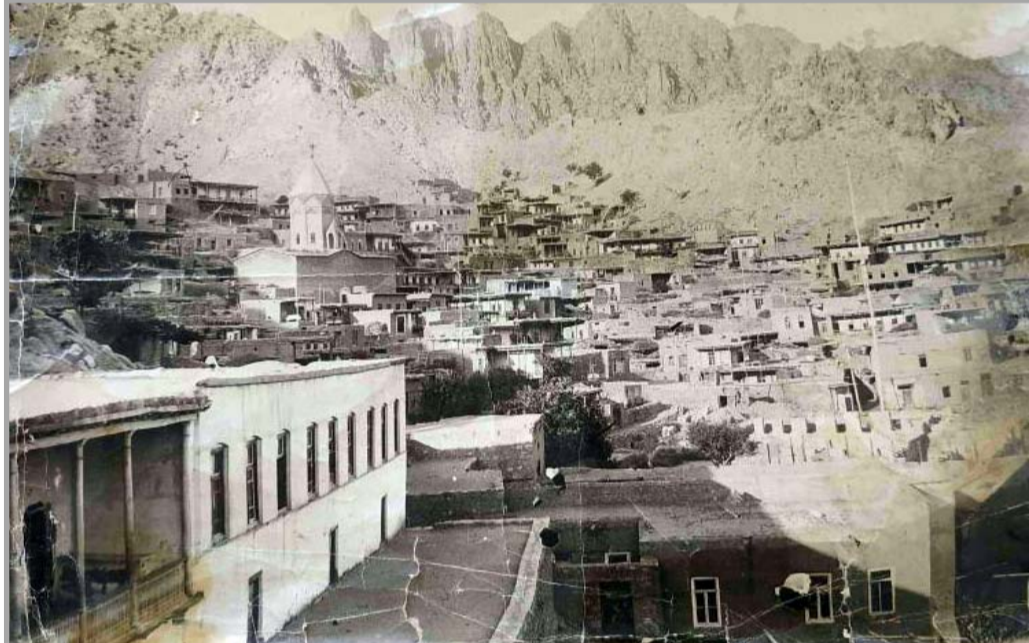
ՎԱՀԱՆ ԹԵՔԷՆԱՆ ՎԱՐժԱՐԱՆԻ ԼՐԱՏՈՒԱԿԱՆ ԳՐԱՄԵՆԵԱԿ

ՄԵՂՐԻՈՒՄ ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՅ «ԱՐԵՒԻՔ (ՄԵՂՐԻ).
ՊԱՏՄԱՄՇԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ
ՄԻՋ-ՄՇԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐ» ԽՈՐԱԳՐՈՎ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

ԳԵՌՐԳ ԳԻՆԼԻՒՄԵԱՆ

Երեսանի պետական համալսարանը եւ Հայաստանի Հանրապետութեան Գիտութիւնների ազգային ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ինստիտուտը, Հայագիտական ուսումնասիրութիւնները ֆինանսատրոջ համահայկական հիմնադրամի աջակցութեամբ եւ «Երկիր եւ մշակոյթ» համազգային կազմակերպութեան հետ գործակցաբար, կազմակերպում են միջազգային գիտաժողով՝ նուիրուած Միւնիքի պատմական Արեւիք գաւառի (ներկայիս Մեղրու շրջանի) պատմամշակութային ժառանգութեան եւ հարեան երկրների հետ միջմշակութային կապերի զանազան հայեցակետերին, որը տեղի կ'ունենայ սոյն թուականի նոյեմբերի 17-ից 19-ը Հայաստանի Հանրապետութեան Միւնիքի մարզի Մեղրի քաղաքում՝ պատմական Արեւիք գաւառը դիտարկելով նիւթական մշակութային ժառանգութեան (հնագիտութիւն, վիմագրագիտութիւն, քանդակարանագիտութիւն), ոչ-նիւթական մշակութային ժառանգութեան (ազգագրութիւն, մշակութային մարդաբանութիւն, բանագիտութիւն, լեզուաբանութիւն, բարբառագիտութիւն), արուեստագիտութեան (ճարտարապետութիւն, մանրանկարչութիւն, որմնանկարչութիւն, ձեռագրագիտութիւն), պատմագիտութիւն (պատմագրութիւն, աղբիւրագիտութիւն, տեղագրութիւն, քարտեզագիտութիւն) եւ յարակից հարցերի դիտանկիւնները:

Գիտաժողովի կազմումիւնի անդամներն են Յովհաննէ Յովհաննիսեանը (պատմական գիտութիւնների ղոկտոր, ԵՊՀ ռեկտոր), Արսէն Բորոյսեանը (պատմական գիտութիւնների թեկնածու, Հայաստանի Հանրապետութեան Գիտութիւնների ազգային ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ինստիտուտի տնօրէն), Դաիթ Դաւթեանը («Երկիր եւ Մշակոյթ» հիմնադրամի հայաստանեան մասնաճիւղի նախագահ), Համօ Սուրբաբեանը (պատմական գիտութիւնների թեկնածու, Հայաստանի Հանրապետութեան Գիտութիւնների ազգային ակադեմիայի Պատմութեան ինստիտուտ), Արսէն Յարութիւնեանը (պատմական գիտութիւնների թեկնածու, Մեղրու Մաշտոցի անուան մատենադարան/ Հանրապետութեան Գիտութիւնների ազգային ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ինստիտուտ), Տորք Դալպեանը (բանասիրական գիտութիւնների թեկնածու, Հայաստանի Հանրապետութեան Գիտութիւնների ազգային ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ինստիտուտի փոխտնօրէն, Բանագիտութեան բաժնի վարիչ):

Արեւիքը Համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետութեան Մեղրու շրջանին: Արեւիք անունը հնագոյն ծագում ունի: Այս անունը հաւանաբար կապուած է նոյնանուն ցեղի կամ Արեւ աստծու հետ: Այն Միւնիքի ամենափոքր գաւառներից է: Տարածքը գրեթէ համընկնում է Մեղրի գետի աւազանին, նրա միայն մի փոքր մասը տարածում է դէպի արեւելք՝ Կովսականի կողմերը, այս մասերում իր մէջ ընդգրկելով մի քանի փոքրիկ ձորահովիտներ: Հնում կազմում էր Գողթնի մի մասը, իսկ հետագայում նրանից անջատուելով՝ միացել է Միւնիքին: Այս գաւառը 1226-ին անըման է ենթարկուել էմիր Հարունի կողմից, որը դեռ 1158-ին գրաւել էր Մեղրին: Արեւիքի պատմա-աշխարհագրական վայրերից ամենայայտնիներն են՝ Մեղրին, որը համապատասխանում է այժմեան Մեղրի քաղաքին, Կարճաւան անունը, որը համապատասխանում է այժմեան Կարճեան գիւղին (Մեղրի քաղաքից 7-8 քմ արեւմուտք՝ Կարճեան գետի հովտում), Կաքաւաբերդը, որը գտնուում է այժմեան Կալեր-վանքի շրջանում եւ հանդիսանում էր Միւնիքի թագաւորութեան նշանաւոր բերդերից մէկը:

Նշուած գաւառի տարածքում է գտնուում նաեւ նոյնանուն ազգային պարկը, որն ստեղծուել է 2009 թուականին եւ գտնուում է Չանգեզուրի լեռնաշղթայի Մեղրու լեռնաբազուկի հարաւային լանջին, ինչպէս նաեւ Աստղածոր եւ Նիւուաղի գետերի ջրահաւաք աւազանում: Մակերեսը կազմում է 34,401.8 հեկտար է: Պահպանութեան օբյեկտը Մեղրիում եզակի բուսական եւ կենդանական աշխարհն է:

Ազգային պարկի տարածքում առկայ են ուղղաձիգ բնական գոտիներ եւ լանդշաֆտների տարբեր տեսակներ՝ ալպեան մարգագետիններ, լեռնային տափաստաններ, անտառային զանգուածներ, կիսանապատներ: Ունի հարուստ կենսաբազմազանութիւն՝ առաջատարասիական ընձառիծ, բեզուարեան այծ, հայկական մուֆլոն, միջերկրածովային կրիայ, հայկական իծ, կովկասեան ջրասամոյր, կասպիական հնդկահաւ, կովկասեան մայրեհաւ:

Բուսական աշխարհը նոյնպէս հարուստ է: Կարմիր գրքում գրանցուած տեսակներից հանդիպում են չորապտեր արծուապտերային, Գրիֆիթի յուղայածառ, վայրի ձմերուկ, անմեռուկ կորատերեւ, կատուաղաղձ լեռնախոտատերեւ, թրաշուշան աղասէր, սագասխուկ ցօղունատր, սարդակիր կովկասեան, խոլորձ Շելկոնովիկի, սարդակիր կովկասեան:

ՑԱՒԱԿՑԱԳԻՐ

Թեքեան Մշակութային Միության Հիմնադիրներու Մարմինը սրտի անհուն կսկիծով կը գոյժէ ՌԱԿ նուիրեալ կուսակցական եւ ԹՄՄ-ի նուիրեալ գործիչ, ՌԱԿ պաշտօնաթերթերու՝ ԶԱՐԹՕՆԶ-ի, ՊԱՅՔԱՐ-ի, ՆՈՐ ՕՐ-ի եւ The Armenian Mirror Spectator-ի աշխատակից եւ քաջամարտիկ հրապարակագիր ընկ. **Ներսէս Պապայեանի** անակնկալ մահուան բօքը, որ պատահեցաւ Նիւ Եորքի մէջ ԱՄՆ, 8 Նոյեմբեր 2023-ին:

Ան Վահան Թեքեան Միջն. վարժարանի երկարամեայ, կարկառուն նախկին տնօրէն՝ Երուանդ Պապայեանի ու Պապայեան երախտաշատ ընտանիքին արժանաւոր գաւակն է:

Ընկ. Ներսէս Պապայեան իր ողջութեան ընթացքին անհամար յօդուածներով զարդարեց ՌԱԿ Մամուլի էջերը: Կը մտահոգուէր սփիւռքահայ կեանքին ու հայրենիքին բարօրութեան մասին: Կը մտահոգուէր լիբանանահայ համայնքի իրավիճակով եւ լիբանանահայ դպրոցով, մանաւանդ իրեն սրտամօտիկ Վահան Թեքեան Վարժարանին ներկայով ու ապագայով, իր հերթին կատարելով իր սրտաբուխ նուիրատուութիւնները, սատար հանդիսանալու Վարժարանին գոյատեւման եւ բարգաւաճման:

Իր անժամանակ ու ցնցիչ մահուան յուզիչ առիթով, մեր խորագրաց ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Ողբ. Ընկ. Ներսէսին տիկնոջ ու զաւակներուն, իր քրոջ՝ Փրոֆ. Միլվա Պապայեան-Գարայեանին ու իր ընտանիքին, ինչպէս նաեւ իր եղբօր՝ Ընկ. Արա եւ Սոնիա Պապայեաններուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի:

**Թեքեան Մշակութային Միության
Հիմնադիրներու Մարմին**

Պէյրոս, Լիբանան

ԱՆՄԱՌ ՀԱՅՐԵՆԱԲԱՂՁՈՒԹԵԱՄԲ

(Ծարունակուած Ցրոյ էջէն)

Վիճակը, իր հետ կապուած Պաքուի եւ Սումկայիթի ջարդերը, Հայոց ցեղասպանութեան եւ պահանջատիրութեան հարցերը, տնտեսական անկայուն վիճակը ու բարդութիւնները, ընկերային ապահովութեան անբուելի խրթին հարցերը, որոնց մաս կը կազմէ ժողովուրդին անգործութիւնը, չքատրութիւնը, բժշկական խնամքի բացակայութիւնը, երկրէն ներս բարգաւաճման եւ նախաձեռնութիւններու չգոյութիւնը, պետական հաստատութիւններուն մէջ գոյութիւն ունեցող անկարգապահութիւնը եւ կաշառակերութիւնը, եւ այս բոլորին որպէս հետեւանք հայու հոգին ասրսափեցնող, զարհուրեցնող արտագաղթի վտանգը, եւ այս առթիւ հեղինակին մէջբերած Համօ Սահեանի բանաստեղծութիւնը.

- Ախր ես, ինչպէ՞ս վեր կենամ գնամ,
- Ախր ես, ինչպէս ուրիշ տեղ գնամ,
- Ախր ուրիշ տեղ հայրեններ չկան,
- Ախր ուրիշ տեղ հորովել չկայ,
- Ախր ուրիշ տեղ հողի մէջ այսքան օրհնութիւն չկայ.
- Ախր ես ինչպէս ապրեմ առանց ինձ:

Գիրքը սրտբաց ու անկեղծ երկխօսութիւն է, հեղինակը ամէն մէկ էջին վրայ «Գրախա Կորուստեալ»-ի Հայաստան կոչուած աշխարհի ամէն մէկ սրբազան նշխարին հետ՝ գրոյցի նստած է, ամէն մէկ հայու ընդ որում նաեւ «ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՀԵՏ», վերջիջելով հայ ժողովուրդի օրհնուած ընտիր ասպետական արեան գոհողութիւնը, արդար պահանջատիրութեան հատուցումը, գրական, դիւանագիտական, քաղաքական, ազնուական զգեստով: Միթէ ասկէ ետք, կարելի է արեւի վսեմ խօսք արտասանել «ընդ Աստուծոյ»:

Հետաքրքրական եւ շահեկան է, որ հեղինակը այս բոլոր ազգային վերքերը, ցաւերը, խոհերը եւ զգացումները թութիւն կը յանձնէ, ճշմարիտ եւ ճշգրիտ հայրենասիրական անհուն լատենտութեամբ եւ զալիքի պայծառ տեսիլքով, որովհետեւ իրեն, ինչպէս նաեւ ամէն մէկ հայու համար, Հայաստանը կը մնայ պաշտամունքի «ՍՐԲՈՒԹԻՆՆ ՍՐԲՈՅԸ», եւ իր յօդուածներուն մէջ, յաճախ իր խոհերը եւ ապրումները, հաճելիօրէն համեմատելով աշխարհառշտակ նշանաւոր մտաւորականներու «Ճեւհիք քարի» ման իրենց իմաստալից եւ զեղեցիկ կարծիքներով ու խօսքերով, որոնք կը հաստատեն եւ կը լուսաւորեն իր վկայութիւնները:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ» գիրքը հայրենասիրական դասագիրք մըն է: Կարծէ ամէն սփիւռքահայ եւ հայրենաբնակ քաղաքացի ժամանակ տրամադրէ որպէսզի կարդայ այս գիրքը, որուն ընթերցանութեան ասարտին, խորապէս ընթերցողը պէտք է զգայ հոգեկան յափշտակող ազգային գոհունակութիւն մը, խանդավառութիւն մը, հաղորդուելով Հայաստան-Մայր հայրենիք կոչուած սրբութիւն սրբոց մասունքներու խորհուրդներով, որ ոչ թէ միայն գրական վայելք մըն է, այլ հայրենասիրական ոգին ներշնչող, ներթափանցող, զգացնող, նորոգող, ապրեցնող, կենդանացնող, տիրացնող եւ լացնող, հրճուեցնող ու երջանկացնող, առիւնքնող եւ հպարտացնող գիրք մըն է:

Ապրիս Մինաս Տէր Մարգիսեան, շնորհակալ եմ քու առաքած նամակիդ համար:

Արեւիկ

ԳՈՅԺ

16 նոյեմբեր 2023-ի առաւօտեան, Վիեննայի մէջ իր հոգին աւանդեց վաստակաւոր ուսուցիչ, հասարակական գործիչ, ազնուահոգի անհատականութիւն՝ ընկ. **Լեւոն Թորոսեան**:

Նախքան Վիեննա մեկնելը, Լեւոն Թորոսեան յարգուած դաստիարակ-ուսուցիչ էր ՀԲԸՄ-ի վարժարաններէն ներս եւ «Զարթօնք» օրաթերթի կարկառուն աշխատակիցներէն: Ազգային կեանքի մէջ ունեցած է իր յատուկ դրոշմը, իսկ իր ստեղծագործած բառարանները պատուաբեր երեւոյթ են հայ իրականութենէն ներս:

AgriTech Incubation Ծրագիր

AgriTech Incubation Program

tumolabs.am

Յարգելի ԹՈՒՄՕ ընտանիք եւ ընկերներ,

Մեր փափաքն է տեղեակ պահել ձեզ եւ ձեր համայնքները, թէ ԱՄՆ դեսպանատան և ԹՈՒՄՕ տարրալուծարանները (լսալ) համատեղ առաջարկ կը ներկայացնեն գործառնութեան զարգացման այս հնարաւորութեան մասին:

Որո՞ւ համար է այս ծրագիրը: Բոլոր անոնք որոնք 18+ են, նաեւ հետաքրքրուած են AgriTech ոլորտին մէջ «ստարթափ» սկիզբ մը հիմնելու հարցով: Ծրագրին միանալու համար պայման չէ ունենալ «պիզնես» ոլորտի գաղափար:

Ի՞նչ պիտի ստանան մասնակիցները: \$1,250-ի աջակութիւն որպէս հիմնադրամ, նուիրուած ու հետեւողական ուսուցում և մուտք դէպի ազգային և միջազգային ուսուցման ցանց: Յաղթող խումբերն ու գաղափարները կը շարունակեն աջակցութիւն ստանալ իրենց «ստարթափ»ը սկսելու համար:

Ի՞նչ պիտի տան մասնակիցները: Իրենց ժամանակէն 12 շաբաթ, շաբաթական մինչեւ 20 ժամ, եւ ի հարկէ իրենց կիրքն ու շարժողականութիւնը:

Ի՞նչ պէտք է ընէք ծրագրին միանալու համար: Շատ հեշտ: Բանալ կայքէջը, ուր պիտի կարենաք կարդալ մեր ծրագրին մասին յաւելեալ մանրամասնութիւններ: Կը լրացնէք յայտը, կը վերբեռնէք ձեր ինքնակենսագրականը և համառօտ ուղեկցող նամակին մէջ կը պատմէք, թէ ինչու կը փափաքիք միանալ մեր խումբին:

Ի մտի ունենալով, որ ձեր համայնքը եւ լսարանը հաւանականութիւն ունին ներառելու պայծառ միտք ունեցող մարդիկ, որոնք հետաքրքրուած են նման հնարաւորութեամբ, մենք իսկապէս երախտապարտ կ'ըլլանք, եթէ կարենաք նաեւ սոյն տեղեկութիւնը բաժնեկցիլ անոնց հետ:

Եթէ կը փափաքիք կիսել ընկերային ցանցերու վրայ գոյութիւն ունեցող սոյն գրառումը, ստորեւ կը գտնէք մի քանի օրինակ.

- Facebook
- Instagram
- LinkedIn

Շնորհակալութիւն ձեր տրամադրած ժամանակին:

Բարեկամաբար՝
ԹՈՒՄՕ ԽՈՒՄԸ

Շնորհաւորանք

Սիրելի Ժիրայր Բարազեան,
Սիրելի Թէքեան Ընտանիքի անդամներ,

ՃՆՈՐՀԱՌՐ ԱՐԺԱԹԵԱՅ ՏԱՐԵՂԱՐԶ՝ ԹՄՄ-Ի ՄՇԵՐ ՄԿՐՏՉԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱՆՈՒՄԲԻՆ

Առաջին անգամն է - կը ցաւինք- որ այս ներկայացման ներկայ չենք կրնար ըլլալ բանաւոր պատճառներով:

1978-էն ի վեր Միացեալ Նահանգներու արեւելեան ափին մէջ կ'ապրինք ռեւէ ատեն Միսաքին հետ թատերական ելոյթներէն բացակայ չենք եղած Միսաքը որպէս դերասան, իսկ ես որպէս հանդիսատես:

Իսկ անցնող 25 տարիներու ընթացքին ԹՄՄ-ի Միսաքին թատերախումբին Միսաքը յաջողած է ելոյթներուն մեծամասնութեան իր բաժինը բերել:

Այսօր հեռուէն հեռու մեր գնահատանքն ու շնորհատրանքները կը յղենք ձեր բոլորին:

Սրտանց կը շնորհատրենք եւ Յաջողութիւն մը մաղթենք ձեր ելոյթին:

Լատագոյն Մաղթանքներով՝
ՄԻՍԱՔ ԵՒ ՉԱՐՄԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մեր Արուեստագէտները - 347

ԳԷՈՐԳ ՄՇԵՑԻ

Գեղանկարիչ եւ քանդակագործ Գեորգ Մշեցի Չավուշեան ծնած է Սեպտեմբեր 11, 1958-ին Երեւան: Նկարել սկսած է դեռ վաղ հասակէն: 1969-1980 թուականներուն ուսանած է նկարիչ Կարլեն Յովսէփեանի արուեստանոց-սփիտիոյ մէջ: Այնուհետեւ՝ 1977-1982 թուականներուն Երեւանի գեղարուեստա-թատերական ինստիտուտ: 1979 թուականէն մասնակցած է հանրապետական եւ միջազգային ցուցահանդէսներու: 2000 թուականէն Հայաստանի նկարիչներու միութեան անդամ է:

Դաստանդած է Երեւանի պետական համալսարանի Իջեւանի մասնաճիւղին մէջ կիրառական արուեստի ֆաքուլտետին մէջ:

Ծառայած է սովետական բանակին Հայաստանի, Իրանի եւ Թուրքիոյ սահմաններուն հատման հատուածին վրայ եւ Նա-

խիջեանի Գիվրագ գիւղի տեղակայուած սահմաններու ճակատներուն վրայ:

Նոյեմբեր 13, 2022-ին ինքնաշարժի արկածի բերումով ան կը մահանայ 64 տարեկանին Երեւանի մէջ:

Որպէս առաքելութիւն՝ ան ունէր արուեստի նկատմամբ երեխաներու մէջ սէր արթնցնելու կարողութիւն, առաւելապէս երբ կը գտնուէր Իջեւանի սահմաններէ շրջանները, ուր մարդիկ կ'ապրէին երբ բնակիչները օրուան հացի խնդիրը կը փորձէին լուծել, բայց ինքը՝ որպէս արուեստի առաքեալ,

իր աշակերտներուն սիրելի ու գնահատելի կը ջանար տալ արուեստ:

Exclusive tour of ancient and modern

EGYPT (19 days, 18 nights)

MARCH 16 - APRIL 3rd, 2024

Itinerary

- Saturday 16.03: Rep. Meet, assist at Cairo international airport & transfer to Sheraton Hotel. Organiser club at night or lounge
- Sunday 17.03: Half day visit Citadel of Mohamed AS & Gayor Anderson museum and Khan El Khally & El Moezz St. Lunch at Am El Shek restaurant. HAVEM at night
- Monday 18.03: After breakfast, visit of Egyptian Museum in El Tahrir & Abdin Palace - Lunch
- Tuesday 19.03: Breakfast and check out, transfer to Cairo airport flight CAIAGW, visit the High Dam, transfer to Beama hotel, Full day tour on the Nile. (optional Madinet Nasr village visit as optional visit)
- Wednesday 20.03: Abu Simbel visit, check in Nile cruise 10/8 Beau Soleil. Asovan market visit
- Thursday 21.03: Asovan visit: Philae temple & the unfinished Obelisk. Lunch on boat, Kom Ombo city & sail to Edfu City
- Friday 22.03: Edfu temple by Harbour (horse carriage), sail to Luxor city crossing Esna Locks Upon arrival you will visit Luxor East bank, Karnak temple & Luxor temple. Sound & light show in Karnak temple
- Saturday 23.03: Visit west bank in Luxor, Valley of the Kings & Hatsheput temple and see statues of Memnon, lunch and transfer from Luxor to Hurgada Prima Life Masadi resort
- Sunday 24 to 26.03: Free days to enjoy the beach, the red sea & the desert. (All alcoholic beverages excluded)
- Wedn. 27.03: Breakfast, check-out and Hurgada flight to Cairo, bus trip to Alexandria, check-in Renaissance Alexandria hotel, bus tour & free time
- Thursday 28.03: Alexandria tour: Qaitbay citadel, Alexandria library, Pompey's pillar, Kom el Sheqfaw catacombs, Montazah Palace - lunch at Yasuf club (not included) optional visit: El Alamein. Early departure, visit and parking group upon return - will visit some of Alexandria resorts
- Good Friday 29.03: Breakfast and check out, visit of Pyramids & Sphinx area PLUS tour of Sheikh Zayed city, check in to Baron Hotel in Heliopolis. American club at night
- Saturday 30.03: Full day visit: Civilization Egyptian museum & Old Cairo and lunch at Andrea restaurant. American club at night
- Sunday 31.03: Easter of church, American cemetery and KEF night at HAVEM
- Monday 01.04: Shopping spree after breakfast - CFC (Cairo Festival City Mall) in the morning, small ride into New Cairo 18 reaching AUC and back to Almaza City Center
- Tuesday 02.04: FREE day, at night bus transfer to the Nile Pharos night cruise, dinner & oriental show (2 hours Nile cruise) - Farewell party
- Wednesday 03.04: Breakfast & check-out, final transfer to Cairo international airport for final departure

Land cost \$US 3475 (includes 2 internal flights)

Included

- 5 & 4 star accommodation (double occupancy, single occupancy additional \$125-180)
- Flights from Cairo-Alexandria and Hurgada-Cairo
- Local transportation, driver, guide, security, taxes, visas, entrance fees, loans
- 75% of the meals (10 breakfasts, 12 lunches and 9 dinners)

Excluded

- International flights
- Visa fees if needed (paid upon arrival \$US30)
- Alcoholic beverages
- USD 100/person for tips that organizer will collect and distribute in travel related tipping. (You tip for services offered by others (porters, servers, maids, taxis, ...))
- Optional tours (El Alamein, Madinet Nasr, ...)

Additional information (refer to registration Terms & Conditions)

A valid passport with an expiry date 6 months beyond the intended stay & stamped at \$US 750 upon registration

The payments should be made the latest on January 15, 2024

All participants book their own flights and will be met at Cairo Int'l airport upon arrival

A UNIQUE OPPORTUNITY TO VISIT PHARAOH'S LAND DURING EASTER and RAMADAN

For details and questions about registration
Telkeyan Cultural Association (514) 747-6090 contactkeyan@telkeyan.ca
Kayanid (514) 983-4759 kayanid@gmail.com Nora (438) 989-4743 nora.norah@telkeyan.ca

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ողբ. ԳԷՈՐԳ ՅԱԿՈԲ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ (դեղագործ) մահուան քառասունօրին առիթով, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի, 19 Նոյեմբեր 2023-ին, Սբ. Նշան եկեղեցոյ մէջ, յաւարտ Ս. Պատարագի: